

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу групи 472-3

денної форми навчання

спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»

Флюндра Аліна Дмитрівна _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Попова Любов Василівна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ червня 2026 р.*

*Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ доц. Харабара В.М.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	6
1.1. Економічна суть страхування та його місце в забезпеченні фінансово-економічному розвитку країни.....	6
1.2. Ключові напрями впливу страхування на фінансово-економічний розвиток країни	10
1.3. Страхова діяльність як джерело інвестиційних ресурсів в економіку країни.....	15
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ.....	21
2.1. Оцінка основних показників розвитку страхового ринку України ...	21
2.2. Аналіз розвитку ключових класів страхування в Україні.....	28
2.3. Оцінка інвестиційного потенціалу страхування.	33
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	39
3.1. Проблеми розвитку страхування в умовах війни.....	39
3.2. Шляхи вирішення проблем та ключові напрями розвитку страхування в Україні.....	44
3.3. Стратегізація розвитку страхування у воєнний та повоєнний період.....	49
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Страховання є важливим елементом фінансової системи держави та одним із ключових механізмів забезпечення економічної стабільності в умовах сучасних ризиків і невизначеності. В умовах глобалізації, економічних криз, інфляційних процесів та воєнних викликів значно зростає потреба у формуванні ефективної системи страхового захисту, здатної забезпечити фінансову безпеку населення, підприємств і держави. Розвиток страхового ринку сприяє мінімізації фінансових втрат, підвищенню рівня соціального захисту та створенню умов для стабільного функціонування економіки.

Водночас страховання виконує важливу інвестиційну та стимулюючу функції у фінансово-економічному розвитку країни. Акумуляуючи значні обсяги фінансових ресурсів, страхові компанії виступають активними учасниками інвестиційних процесів, забезпечуючи перерозподіл капіталу між різними секторами економіки. Ефективне функціонування страхового ринку позитивно впливає на розвиток підприємництва, підвищення інвестиційної привабливості держави та формування довіри до фінансової системи. Особливого значення це набуває для України в умовах необхідності відновлення економіки та залучення додаткових фінансових ресурсів.

Незважаючи на важливу роль страховання у забезпеченні економічної стійкості, сучасний страховий ринок України характеризується низкою проблем, серед яких недостатній рівень капіталізації страхових компаній, обмежена страхова культура населення, недосконалість нормативно-правового регулювання та вплив зовнішніх економічних і політичних чинників. Це зумовлює необхідність поглибленого дослідження ролі страховання у фінансово-економічному розвитку країни, оцінки сучасного стану страхового ринку та визначення перспектив його подальшого вдосконалення в умовах трансформації національної економіки.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць в теоретичних засадах страховання та його впливу на економічні процеси розглядали у своїх працях такі

вітчизняні та зарубіжні науковці, як В. Д. Базилевич, О. О. Гаманкова, С. С. Осадець, які досліджували економічну сутність страхування, його функції та місце у фінансовій системі держави. Питання розвитку страхового ринку, його інституційної структури та взаємозв'язку з макроекономічними показниками висвітлювали І. О. Бланк, О. М. Козьменко та інші дослідники. Незважаючи на значну кількість наукових праць, окремі аспекти ролі страхування в умовах кризи потребують подальшого дослідження та узагальнення.

Метою дослідження є визначення ролі страхування у фінансово-економічному розвитку країни та окреслення напрямів для подальшого його розвитку в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити економічну суть страхування та його місце в забезпеченні фінансово-економічному розвитку країни;
- дослідити ключові напрями впливу страхування на фінансово-економічний розвиток країни;
- розглянути страхові фонди як джерело інвестиційних ресурсів в економіку країни
- оцінити основні показники розвитку страхування;
- проаналізувати розвиток ключових видів страхування ;
- оцінити інвестиційний потенціал страхування;
- дослідити проблеми розвитку страхування в умовах війни;
- визначити шляхи вирішення проблем та ключові напрямки розвитку страхування в Україні;
- розглянути стратегію розвитку страхування у воєнний та повоєнний період.

Об'єктом дослідження є страхування як складова фінансово-економічної системи держави.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впливу страхування на фінансово-економічний розвиток країни.

У процесі дослідження використано діалектичний метод пізнання економічних явищ, що дозволяє розглядати страхування у взаємозв'язку з іншими елементами фінансової системи. Також застосовано системно-структурний підхід, методи аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, економіко-статистичні методи та графічний аналіз для оцінки сучасного стану страхового ринку.

Практична значущість результатів дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності страхового ринку та посилення його впливу на економічне зростання країни.

Інформаційною базою для виконання поставлених завдань слугували законодавчі та нормативно-правові акти України, зокрема Закон України «Про страхування», офіційні статистичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, аналітичні звіти страхових компаній, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань страхування, фінансового розвитку та інвестиційної діяльності.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст роботи містить теоретичний, аналітичний та практичний розділи, що забезпечують комплексне дослідження обраної теми.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

1.1. Економічна суть страхування та його місце в забезпеченні фінансово-економічному розвитку країни

Страховання займає провідне місце у формуванні системи соціального захисту населення та виступає невід'ємною складовою механізму протидії різноманітним ризикам, зокрема природного, техногенного та іншого характеру. Воно є важливим інструментом управління ризиками в економіці, сприяє мінімізації наслідків непередбачених подій і забезпечує фінансову стабільність як на рівні окремих суб'єктів, так і держави загалом. Водночас страхування виконує функцію акумулювання фінансових ресурсів, що можуть бути використані для підтримання платіжного балансу, а також слугує ефективним засобом державного впливу на економічні процеси, знижуючи навантаження на бюджет у частині відшкодування втрат, пов'язаних із настанням страхових випадків [21].

Категорія «страхування» трактується в науковій літературі неоднозначно – як метод, форма, інструмент або механізм регулювання суспільно-економічних відносин, що відображає багатогранність цього явища. Така різноплановість підходів характерна як для економічної, так і для юридичної науки. У межах економічного підходу страхування розглядається як складова фінансової системи, пов'язана з категоріями грошей, фінансів і кредиту, та реалізується через притаманні йому функції у процесі взаємодії суб'єктів господарювання. Ці відносини виникають у ході формування централізованих і децентралізованих фондів грошових і матеріальних ресурсів, призначених для компенсації збитків від непередбачених подій. З правової точки зору страхування є сукупністю норм, що регулюють відносини щодо захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, а також держави, і закріплюється у чинному законодавстві України, зокрема в Законі України «Про страхування» [2].

Відповідно до ст. 1 зазначеного нормативно-правового акта «страхування - правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством» [2].

У Податковий кодекс України (ст. 14) уточнюється поняття страхового внеску як обов'язкового платежу, що справляється з фізичних осіб і організацій з метою фінансового забезпечення реалізації прав застрахованих осіб на отримання відповідних страхових виплат у системі соціального страхування [1]. Водночас у науковому середовищі відсутній єдиний підхід до визначення сутності страхування, що зумовлює активні дискусії серед представників різних галузей права, зокрема фінансового.

У широкому розумінні страхування розглядається як самостійна складова фінансової системи держави, що охоплює сукупність економічних і правових відносин, пов'язаних із формуванням страхових фондів шляхом обов'язкових і добровільних внесків. При цьому, як зазначає В. Стражева, найбільш повно сутність страхування розкривається через його соціально-економічне призначення та практичний ефект у забезпеченні стабільності та захисту суспільства [35].

Еволюція наукових підходів до розуміння страхування свідчить про поступове уточнення його змісту та ролі під впливом різних теоретичних концепцій і практичних змін у економіці [10].

У наукових дослідженнях страхування визначається як особливе правове відношення, що виникає на підставі договору або норм закону, передбачає наявність ризику, має цільове спрямування на задоволення потенційної потреби

та ґрунтується на принципі платності. До його характерних рис також належать випадковість настання страхового випадку, обмеженість у часі відповідальності страховика та законодавче закріплення його зобов'язань. Водночас ключовими специфічними ознаками виступають ризиковий характер і чітко визначена мета страхових правовідносин.

Страхування функціонує як універсальний інструмент забезпечення стабільності як фінансової системи, так і правового середовища держави, відіграючи важливу роль у мінімізації економічних ризиків. Сучасні трансформаційні процеси, зокрема орієнтація України на інтеграцію до європейського та світового економічного простору, зумовлюють необхідність подальшого розвитку страхового ринку та вдосконалення його нормативно-правового регулювання [7]. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження функцій страхування, які дозволяють визначити його місце у системі фінансового права та оцінити вплив на соціально-економічні процеси в державі.

В Україні на сучасному етапі функціонує значна кількість видів страхування, що охоплюють різні сфери економічної та соціальної діяльності. Страхування як галузь є системою відносин, у межах якої об'єктами виступають майнові та немайнові інтереси фізичних і юридичних осіб, зокрема щодо будівель, споруд, виробничого обладнання, сільськогосподарських культур, тварин та інших біологічних активів. Вітчизняний страховий ринок динамічно розвивається, однак значною мірою залишається чутливим до впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких особливо вагомими є воєнні дії та економічна нестабільність.

Основним джерелом формування страхових інтересів виступає ризиковий характер економічної діяльності, особливо в аграрному секторі, де результати виробництва значною мірою залежать від природно-кліматичних умов. У разі виникнення або високої ймовірності настання несприятливих подій, що призводять до збитків чи фінансової нестабільності суб'єктів господарювання, виникає необхідність у створенні системи фінансових гарантій, здатних

забезпечити відшкодування втрат від стихійних лих, аварій, пожеж, посухи, градобою та інших форс-мажорних обставин. У цьому контексті страхування, страхові продукти, страхові премії та інші елементи страхового механізму сприяють безперервності господарської діяльності, її самофінансуванню та підвищенню економічної стійкості.

Страхування як економічна категорія являє собою систему фінансово-економічних відносин, пов'язаних із формуванням і використанням цільових грошових фондів для компенсації збитків у разі настання ризикових подій та надання допомоги фізичним і юридичним особам. Воно водночас виступає як вид підприємницької діяльності, що генерує дохід, і як ефективний інструмент фінансового захисту бізнесу та добробуту населення.

Джерелами доходів страхових компаній є страхова діяльність, інвестиційне розміщення тимчасово вільних коштів у виробничі та невиробничі активи, банківські депозити та інші фінансові інструменти. Важливу роль у розвитку страхового ринку відіграє державна підтримка, спрямована на стимулювання використання страхового механізму суб'єктами господарювання, зокрема через часткове відшкодування збитків, спричинених стихійними лихами та іншими надзвичайними ситуаціями..

Фінансові ресурси страхових компаній формуються за рахунок акумулювання частини страхових премій у страхових фондах, які використовуються для покриття можливих збитків у майбутніх періодах. Такий механізм дозволяє здійснювати превентивні заходи, спрямовані на зменшення ймовірності настання негативних подій і мінімізацію фінансових втрат як для страховика, так і для страхувальників. Це підвищує стійкість страхових компаній і забезпечує стабільність виконання ними своїх зобов'язань.

У процесі розвитку ринкової економіки змінюється роль страхування, яке поступово набуває ширшого функціонального значення. Воно виступає не лише інструментом компенсації збитків, а й важливим регулятором відтворювальних процесів, що забезпечує стабільність суспільного виробництва та захист економічних інтересів фізичних і юридичних осіб. Характерною ознакою

страхування є перерозподіл фінансових ресурсів у межах страхового фонду, коли внески формують загальний ресурс, а виплати здійснюються тим учасникам, які зазнали страхових випадків.

В умовах сучасної економіки система страхування постійно адаптується до нових викликів, залишаючись важливим інструментом забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання та населення. Страхувальник визначається як дієздатна фізична або юридична особа, яка укладає договір зі страховиком і сплачує страхову премію з метою передачі ризику та отримання компенсації у разі настання передбачених договором страхових подій.

Важливе значення страхування полягає також у його здатності забезпечувати безперервність економічної діяльності та сприяти зниженню негативних наслідків ризикових подій. Наявність страхового захисту дозволяє фізичним і юридичним особам більш упевнено планувати свою діяльність, здійснювати інвестиції та реалізовувати довгострокові проекти. Завдяки цьому страхування не лише компенсує збитки, а й створює умови для стабільного функціонування економіки та підвищення рівня фінансової стійкості суспільства.

У перспективі, після стабілізації безпекової ситуації в Україні, страхування має потенціал стати одним із ключових інструментів захисту майнових і фінансових інтересів населення та суб'єктів господарювання. У суспільствах із недостатньо розвиненими ринковими механізмами страхування виконує багатофункціональну роль, забезпечуючи компенсацію можливих втрат у разі настання несприятливих подій. Саме тому зростає потреба у страхових послугах, які надаються страховими компаніями з метою отримання доходу та одночасного задоволення потреб страхувальників у фінансовому захисті.

1.2. Ключові напрями впливу страхування на фінансово-економічний розвиток країни

Страхування виступає важливим інструментом забезпечення фінансово-економічної стабільності, оскільки реалізує комплекс взаємопов'язаних функцій,

що впливають на розвиток економіки. Крім того, страхування сприяє підвищенню рівня економічної безпеки держави шляхом мінімізації фінансових наслідків непередбачуваних ризиків та забезпечення стабільності господарських процесів.

Важливість страхування для економіки полягає також у формуванні довіри між учасниками ринку та створенні сприятливих умов для здійснення підприємницької діяльності. Наявність ефективної системи страхового захисту знижує рівень невизначеності, дозволяє суб'єктам господарювання впевненіше приймати управлінські рішення та реалізовувати інвестиційні проєкти. У результаті підвищується ділова активність, розширюються можливості для економічного зростання та зміцнюється фінансова стійкість країни.

Передусім ризикова функція дозволяє перерозподіляти фінансові втрати між учасниками ринку, забезпечуючи безперервність господарської діяльності навіть після настання несприятливих подій. Це дає змогу суб'єктам господарювання швидше відновлювати свою діяльність після настання страхових випадків та уникати значних фінансових труднощів.

Водночас превентивна складова стимулює фінансування заходів щодо запобігання ризикам, що сприяє зниженню загального рівня збитків та збереженню економічного потенціалу держави. У сукупності це формує більш стійке середовище для функціонування бізнесу та підтримує стабільність фінансових потоків.

Не менш значущим є інвестиційний та соціально-ощадний вплив страхування. Акумуляуючи значні обсяги фінансових ресурсів, страхові компанії виступають інституційними інвесторами, забезпечуючи економіку довгостроковими інвестиціями та стимулюючи її розвиток.

Одночасно ощадна функція сприяє формуванню заощаджень населення, а соціальна – підвищує рівень фінансового захисту громадян у разі втрати доходу або працездатності. Це дозволяє зменшити навантаження на державні фінанси та підвищити загальний рівень соціально-економічної стабільності, що є важливою передумовою сталого розвитку країни.

Напрями впливу страхування на фінансово-економічний розвиток

Функція страхування	Зміст впливу на розвиток	Значення для економіки та фінансів
1	2	3
Ризикова	Перенесення ризику з окремого суб'єкта на страховика	Забезпечує безперервність відтворення капіталу та стабільність бізнесу після страхових подій
Превентивна	Фінансування заходів щодо запобігання страховим випадкам	Сприяє збереженню національного багатства та зниженню загального рівня збитковості в державі
Інвестиційна	Використання тимчасово вільних коштів страхових резервів	Страхові компанії стають потужними інституційними інвесторами, що забезпечують економіку "довгими" грошима
Ощадна	Накопичення коштів через довгострокові договори (Life-страхування)	Сприяє зростанню рівня заощаджень населення та підвищенню добробуту в довгостроковій перспективі
Соціальна	Надання фінансового захисту у разі втрати працездатності чи здоров'я	Знімає частину навантаження з державного бюджету щодо соціального забезпечення та підтримки громадян

Джерело: складено автором на основі [7]

На думку О. Шевчук, зазначені функції доцільно розглядати комплексно – з урахуванням як економічної, так і фінансово-правової природи страхування [41, с. 162].

Функціональне призначення страхування як елемента фінансової системи розкривається через його роль у перерозподілі фінансових ресурсів. Зокрема, розподільна функція забезпечує формування капіталу страховиків за рахунок внесків засновників і страхувальників, що створює основу для здійснення страхової діяльності. Як зазначає О. Ледвій, ця функція проявляється через відновлення, запобігання та накопичення ресурсів [24, с. 157].

Превентивна складова спрямована на мінімізацію ризиків і недопущення значних фінансових втрат, зокрема шляхом стимулювання обережної поведінки страхувальників та застосування економічно обґрунтованих обмежень страхових виплат [12]. Однією з форм її реалізації є впровадження заходів, що запобігають

виникненню страхових випадків у процесі діяльності суб'єктів господарювання [27].

Ефективна реалізація зазначеної функції передбачає створення та системне функціонування страхових грошових фондів, ресурси яких спрямовуються на фінансування превентивних заходів. До таких заходів належать інформування учасників страхових відносин через засоби масової інформації про зміни у фінансовому законодавстві, а також організація конференцій, нарад і професійних обговорень з метою своєчасного виявлення та попередження ризикових ситуацій на страховому ринку.

Незважаючи на те, що у наукових дослідженнях недостатньо розглянута ця функція, її значення є вагомим, оскільки запобігання збиткам з економічної та правової точок зору є більш доцільним, ніж їх подальша компенсація [7].

Відновлювальна (компенсаційна) функція страхування проявляється у відшкодуванні завданих збитків та відновленні майнових прав учасників страхових відносин, забезпечуючи захист їхніх інтересів через механізм страхових виплат. Вона передбачає повне або часткове відновлення матеріальних цінностей і реалізується за умови належного правового забезпечення всіх суб'єктів.

Ощадна функція спрямована на накопичення фінансових ресурсів шляхом регулярних внесків до страхових фондів, тоді як ризикова функція відображає імовірнісний характер настання страхових випадків і забезпечує перерозподіл коштів між учасниками страхування.

Контрольна функція реалізується через наглядову діяльність, зокрема з боку Національного банку України, а також через аудит, що забезпечує прозорість формування і використання страхових фондів [22].

Відповідно до чинного законодавства України, страховики зобов'язані розміщувати та інвестувати вільні кошти страхових резервів і власний капітал у визначені інвестиційні активи, перелік яких регламентується імперативними нормами Національного банку України [26]. Інвестиційна функція страхування зумовлена акумулюванням значних фінансових ресурсів, що формуються у

вигляді страхових резервів і капіталу, які спрямовуються у державні цінні папери, нерухомість, банківські інструменти та інші дозволені активи.

У наукових джерелах ця функція іноді трактується як використання страхових фондів для отримання додаткового доходу та збереження коштів, однак більш коректним є її розуміння через призму забезпечення надійності страхових резервів і захисту їх від знецінення [47].

Саме інвестиційна діяльність страховиків виступає важливим чинником підтримання їх фінансової стійкості та платоспроможності, хоча потенціал страхового ринку в цій сфері реалізується не повною мірою через недостатню оцінку його ролі з боку держави.

Водночас розвиток інвестиційної функції стримується низкою факторів, зокрема уповільненням темпів зростання страхового ринку, підвищенням рівня збитковості страхових компаній і посиленням конкуренції з боку фінансових ринків. За цих умов ефективне здійснення інвестиційної діяльності потребує високого рівня надійності страховиків, що досягається через посилений державний нагляд і регулювання, унаслідок чого найбільш спроможними до інвестування залишаються великі компанії.

Для підвищення ефективності функціонування страхового сектору доцільно вдосконалювати інвестиційну політику, розширювати привабливість активів і активніше залучати страхові ресурси в економіку. Важливим також є зниження ризиків настання страхових випадків, що сприятиме накопиченню коштів, зміцненню фінансової стабільності страховиків і підвищенню їх інвестиційного потенціалу.

Для ефективного здійснення інвестиційної функції страхування та підвищення привабливості страховиків як інвесторів необхідним є комплексний підхід, що передбачає посилення державної підтримки шляхом активнішого використання їхнього інвестиційного потенціалу для стимулювання економічного розвитку. Важливим напрямом є вдосконалення нормативно-правового забезпечення через оновлення актів Національного банку України,

зокрема розширення переліку дозволених інвестиційних інструментів для розміщення страхових резервів і власного капіталу.

Не менш суттєвим є гарантування правового захисту страховиків, які здійснюють інвестиційну діяльність, шляхом упровадження відповідних правових гарантій і стимулюючих механізмів, а також поглиблення міжнародного співробітництва у сфері страхового нагляду в умовах євроінтеграції. Паралельно актуалізується необхідність підвищення рівня фінансової та страхової культури населення і бізнесу через розширення доступу до інформації про функціонування страхового ринку.

Водночас важливою специфічною функцією страхування є формування спеціалізованих страхових фондів, які забезпечують фінансову стійкість і стабільність економічної системи. У межах цієї функції відбувається не лише акумулювання страхових внесків, а й ефективне управління як залученими, так і власними ресурсами страховиків, що спрямовуються на інвестування у довгострокові та ліквідні активи. Саме такі фонди створюють фінансову основу для реалізації інших функцій страхування, забезпечуючи їх узгоджене та результативне функціонування.

1.3. Страхова діяльність як джерело інвестиційних ресурсів в економіку країни

Інвестування тимчасово вільних фінансових ресурсів є одним із ключових напрямів діяльності страховиків, оскільки у світовій економіці вони відіграють важливу роль як активні учасники інвестиційного процесу. По-перше, страхові компанії здатні виступати інвесторами, акумулюючи значні обсяги коштів, отриманих від реалізації страхових послуг, та спрямовуючи їх у різні фінансові інструменти. По-друге, через механізми страхування вони стимулюють інвестиційну активність як національних, так і іноземних суб'єктів господарювання, зокрема шляхом розвитку довгострокового страхування життя, що формує ресурс так званих «довгих грошей» в економіці. По-третє, завдяки

системам страхування і перестраховування забезпечується захист інвесторів від ризиків, включаючи гарантії повернення вкладених коштів та компенсацію можливих фінансових втрат у разі настання несприятливих подій [15].

Фінансові ресурси страховиків охоплюють як поточні надходження, так і сформовані фонди, призначені для використання у довгостроковій перспективі, що створює передумови для їх трансформації в інвестиційний капітал.

Регулятивний капітал страхової компанії формується як сукупність капіталу першого, другого та третього рівнів, при цьому ключове значення має капітал першого рівня як базовий елемент фінансової стійкості. До його складу включається фактично сплачений статутний капітал залежно від організаційно-правової форми страховика, з урахуванням вилучення власних викуплених часток або акцій, а також емісійний дохід. Важливою складовою є нерозподілений прибуток попередніх періодів після вирахування нарахованих дивідендів, достовірність якого підтверджується аудиторським висновком. Водночас прибуток поточного звітного періоду до складу капіталу першого рівня не включається [3].

Окрім цього, до капіталу першого рівня належать резерви та фонди, сформовані за рахунок прибутку, зокрема резервний капітал, спеціальні та додаткові фонди, а також інші резерви, що відображаються у власному капіталі страховика, за винятком технічних резервів. Такі елементи можуть враховуватися лише за умови їх прозорого відображення у звітності, формування з урахуванням податкових зобов'язань та можливості їх негайного використання для покриття збитків. Усі складові капіталу першого рівня повинні відповідати вимогам щодо здатності до поглинання збитків, відсутності стимулів до дострокового вилучення, пріоритетності задоволення вимог кредиторів у разі ліквідації, а також бути вільними від обтяжень.

Водночас величина капіталу першого рівня підлягає коригуванню на суму непокритих збитків минулих періодів та можливого від'ємного значення капіталу другого рівня. Якщо в результаті таких коригувань показник набуває від'ємного значення, він прирівнюється до нуля, що свідчить про критичний рівень

фінансової спроможності страховика та необхідність вжиття заходів щодо його докапіталізації.

На глобальному рівні страхові компанії належать до найбільших інституційних інвесторів: обсяги їх вкладень у економіки розвинених країн, зокрема Європи, США та Японії, сягають трильйонів доларів і становлять до 50–80% загального інвестиційного ринку [43]. Основою їх діяльності є формування страхових фондів за рахунок страхових премій, які використовуються для здійснення страхових виплат або генерують дохід через інвестиційну діяльність. Відтак, фінансовий потенціал страховиків формується не лише за рахунок страхових операцій, а й завдяки ефективному розміщенню ресурсів, що підсилює їх роль у забезпеченні економічного розвитку [25].

Виконання страховиком своїх зобов'язань є визначальним критерієм оцінки його фінансового потенціалу, що відображає не лише обсяг ресурсів, а й ефективність їх управління. Раціональна структура фінансових елементів свідчить про стабільність і результативність діяльності компанії: чим більшим і диверсифікованішим є її фінансовий потенціал, тим вищою є конкурентоспроможність на ринку страхових послуг. Водночас специфіка страхових ризиків потребує розробки відповідного інструментарію їх оцінювання та мінімізації, що забезпечує стійкість функціонування страховика. Фінансовий потенціал формується за рахунок власного та залученого капіталу, при цьому важливою складовою власних коштів є статутний капітал, мінімальні розміри якого регламентовані законодавством і становлять від 32 до 48 млн грн залежно від виду страхової діяльності [2].

Характерною особливістю діяльності страхових компаній є переважання залученого капіталу над власним, оскільки основна частина фінансових ресурсів формується за рахунок страхових премій. Ці кошти мають тимчасовий характер і перебувають у розпорядженні страховика лише протягом строку дії страхових договорів, що зумовлює необхідність їх ефективного управління та інвестування. Така модель фінансування визначає специфіку функціонування страхових організацій, орієнтованих на забезпечення платоспроможності, виконання

зобов'язань перед страхувальниками та підтримання належного рівня фінансової стійкості.

Після завершення строку дії страхового договору фінансові наслідки для страховика залежать від настання або відсутності страхового випадку: у разі його виникнення страхові виплати здійснюються страхувальнику у формі відшкодування, тоді як за беззбиткового перебігу договору відповідні кошти залишаються у розпорядженні страхової компанії та формують її дохід. Такий тимчасовий характер використання страхових внесків дозволяє розглядати їх як залучений капітал, що може бути використаний у подальшій інвестиційній діяльності страховика. До структури залучених ресурсів також відносять кредиторську заборгованість із оплати праці, банківські кредити та інші позикові кошти. Страхова премія при цьому виступає платою за страхове покриття і поділяється на ризикову частину, яка спрямовується на здійснення страхових виплат, та навантаження, що покриває операційні витрати страховика.

Власний капітал страхової організації має ключове значення на етапі отримання ліцензії та початку діяльності, оскільки саме він забезпечує початкову фінансову стійкість до моменту формування страхових резервів. На старті функціонування його обсяг повинен відповідати взятим зобов'язанням, що зумовлено високим рівнем підприємницького ризику в страховій сфері, зокрема через можливу втрату частини власних коштів. У подальшому діяльність страховика регламентується вимогами щодо формування технічних резервів за всіма зобов'язаннями за договорами страхування [2], що є обов'язковою умовою забезпечення платоспроможності та фінансової стабільності компанії. Державне регулювання у цій сфері жорстко контролює співвідношення між власним капіталом та обсягом сформованих резервів для запобігання банкрутству фінансових установ. Це створює додатковий рівень безпеки для споживачів страхових послуг, мінімізуючи системні ризики для всього фінансового сектору країни.

Дотримання визначених законодавством вимог до інвестиційної діяльності страховиків забезпечує фінансову стабільність страхового ринку та підвищує

рівень захисту страхувальників. Особливе значення має принцип розсудливості та орієнтація на якість активів, що дозволяє мінімізувати ризики інвестиційної діяльності та гарантувати здатність страховиків своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Принцип розсудливості	• Інвестування лише в активи, ризики яких страховик може ідентифікувати, оцінювати та контролювати
Якість інвестицій	• Забезпечення безпеки, ліквідності, диверсифікації та прибутковості активів
Регуляторний контроль	• Національний банк України має право встановлювати обмеження щодо структури, концентрації та пов'язаних осіб
Покриття технічних резервів	• Постійна наявність достатнього обсягу прийнятних активів для виконання страхових зобов'язань
Відповідність зобов'язанням	• Активи мають відповідати валюті, строкам і сутності страхових договорів
Обмеження використання	• Заборона обтяження активів, сформованих для покриття технічних резервів, іншими зобов'язаннями
Специфіка страхування життя	• Активи за договорами страхування життя не є власністю страховика та мають особливий правовий режим

Рис. 1.1. Вимоги до інвестиційної діяльності страховиків відповідно до Закону України «Про страхування» [2]

Встановлені регуляторні обмеження щодо структури активів, їх диверсифікації та заборони обтяження технічних резервів формують жорстку систему фінансового контролю, що сприяє підвищенню прозорості діяльності страхових компаній, забезпечує відповідність інвестиційної політики характеру страхових зобов'язань і зміцнює загальну стійкість фінансової системи.

Страхові резерви формуються на основі визначених методик розрахунку та характеризуються встановленими пропорціями відносно страхових виплат, при цьому їх структура варіюється залежно від виду страхування. Вони виступають ключовою базою для формування інвестиційної політики страховиків, оскільки безпосередньо відображають обсяг майбутніх зобов'язань перед страхувальниками. Обсяг резервів прямо корелює з масштабом прийнятих

зобов'язань: зі зростанням страхових зобов'язань відповідно збільшується потреба у формуванні резервного фонду.

Отже, страхова діяльність є важливим джерелом формування інвестиційних ресурсів в економіці, оскільки страхові компанії акумулюють значні обсяги тимчасово вільних коштів і спрямовують їх на фінансування різних секторів господарства. Особливістю страховиків як інституційних інвесторів є поєднання функцій страхового захисту та інвестування, що сприяє мобілізації довгострокового капіталу, підвищенню інвестиційної активності та забезпеченню економічного розвитку країни.

Фінансовий потенціал страховиків формується за рахунок власного і залученого капіталу, серед яких ключове значення мають страхові премії та страхові резерви. Ефективне управління цими ресурсами забезпечує платоспроможність страхових компаній, виконання ними зобов'язань перед страхувальниками та створює умови для здійснення інвестиційної діяльності. Водночас інвестування коштів страховиків здійснюється відповідно до законодавчо встановлених вимог щодо надійності, ліквідності, диверсифікації та відповідності активів страховим зобов'язанням, що сприяє фінансовій стійкості страхового ринку та підвищує рівень захисту його учасників.

Таким чином, страхові компанії виступають не лише суб'єктами страхового захисту, а й важливими інституційними інвесторами, здатними забезпечувати трансформацію акумульованих фінансових ресурсів у довгострокові інвестиції та підтримувати стабільний розвиток національної економіки.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

2.1. Оцінка основних показників розвитку страхового ринку України

Страховий ринок є важливою складовою фінансової системи держави, оскільки забезпечує захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, сприяє акумулюванню інвестиційних ресурсів і підтримує фінансову стабільність економіки. Аналіз основних показників діяльності страховиків дає змогу оцінити тенденції розвитку ринку, визначити рівень його стійкості та виявити ключові фактори впливу на його функціонування. Особливої актуальності така оцінка набуває в умовах економічних і соціальних викликів, які супроводжували розвиток України протягом останніх років.

У період 2021–2025 років ринок страхових послуг України демонструє загалом зростаючу динаміку за ключовими показниками, хоча з окремими коливаннями у структурі страхових резервів (табл. 2.1, рис. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники розвитку ринку страхових послуг за 2021-2025 роки

Назва показника	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відносне відхилення 2025 до 2021 років, %
Обсяг сформованих страхових резервів, млн грн. в т.ч.	36555,7	41000,6	46781,0	36653,0	48987,5	34,01
резерви зі страхування життя	13743	16434,2	18015,2	12211,9	13828,3	0,62
Активи страховиків, млн грн.	64209,2	70298,3	74335,0	72818,9	93854,2	46,17
Забезпечення та зобов'язання	36337,1	40609,1	46627,7	40581,3	55886,4	53,80

Джерело: складено автором на основі [27]

Обсяг сформованих страхових резервів збільшився з 36555,7 млн грн у 2021 році до 46781,0 млн грн у 2023 році, що свідчить про розширення страхових операцій і зростання обсягів зобов'язань страховиків. Водночас у 2024 році

спостерігається суттєве зниження до 36653,0 млн грн. Проте вже у 2025 році показник зріс до 48987,5 млн грн, перевищивши рівень попередніх років та збільшившись на 34,01 % порівняно з 2021 роком. Це може свідчити про відновлення активності на страховому ринку, зміцнення фінансової стійкості страховиків та нарощення обсягів страхового портфеля.

Аналіз обсягів резервів зі страхування життя показує більш нерівномірну, але загалом позитивну динаміку. Їх обсяг зріс з 13743 млн грн у 2021 році до 18015,2 млн грн у 2023 році, після чого у 2024 році відбулося падіння до 12211,9 млн грн. У 2025 році показник відновився та зріс до 13828,3 млн грн, що на 0,62 % більше порівняно з 2021 роком, що свідчить про поступове відновлення сегмента страхування життя та зміцнення його фінансового потенціалу.

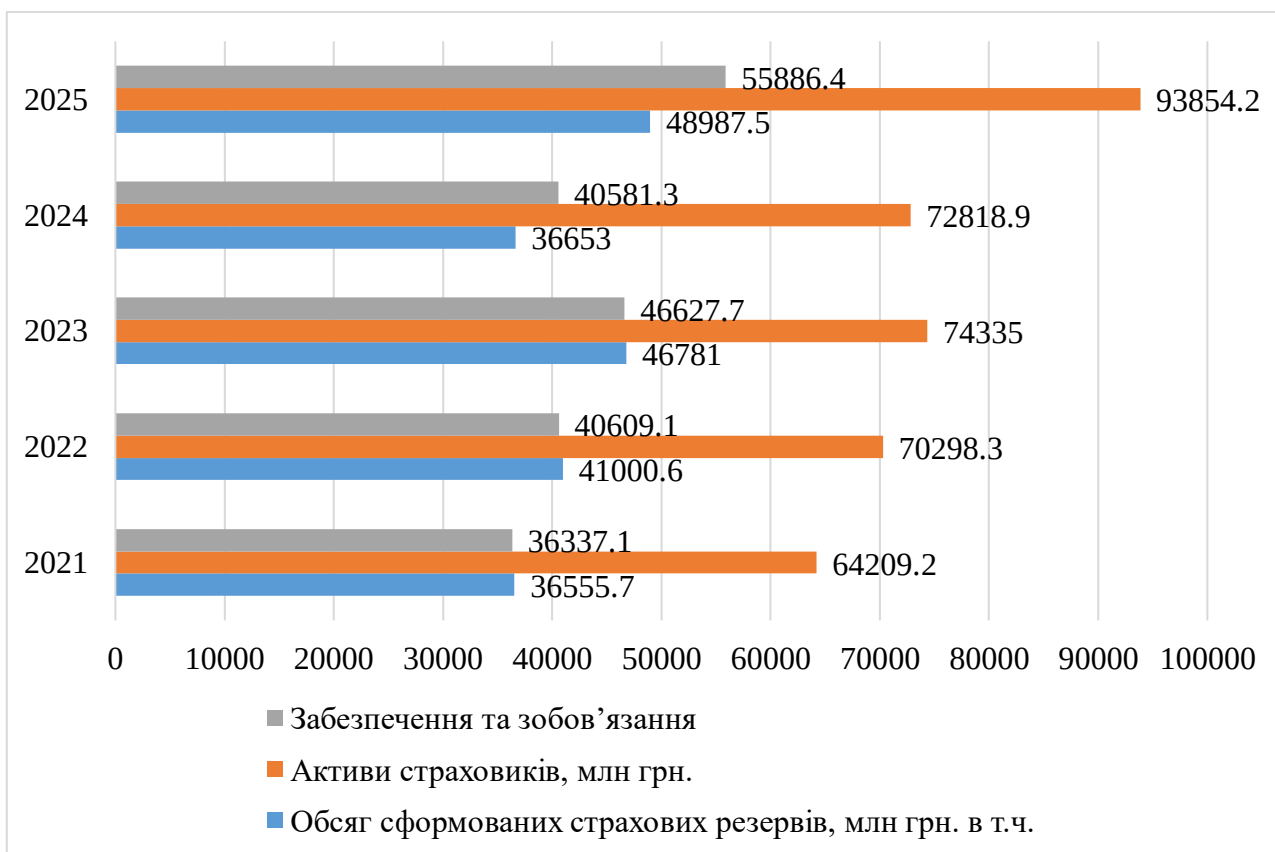

Рис. 2.1. Показники розвитку ринку страхових послуг за 2021-2025 роки [27]

Показники активів страховиків та забезпечення зобов'язань демонструють більш стійку висхідну тенденцію. Активи зросли з 64209,2 млн грн у 2021 році до 93854,2 млн грн у 2025 році, або на 46,17%, що відображає поступове посилення фінансового потенціалу страхових компаній. Забезпечення та

зобов'язання також збільшилися з 36337,1 млн грн до 55886,4 млн грн у цей період, або на 53,80%, що вказує на розширення масштабів діяльності та одночасне зростання відповідальності страховиків перед страхувальниками, формуючи основу для подальшого розвитку ринку страхових послуг.

Динаміка валових страхових премій в Україні у 2021–2025 рр. демонструє нерівномірний, але загалом висхідний тренд розвитку страхового ринку (табл. 2.2, рис. 2.2).

Таблиця 2.2

Валові страхові премії на страховому ринку України у 2021–2025 рр.

Показник	Рік					Відхилення 2025 до 2021 років	
	2021	2022	2023	2024	2025	+/-	%
Загальний обсяг премій, млрд грн	49,70	39,66	47,01	53,25	72,28	22,58	45,4
Темп зростання премій, %	10	-20,2	18,5	13,3	35,7	—	—
Life, млрд грн	5,88	4,81	5,16	5,72	6,01	0,13	2,2
% Life	11,8	12,1	11,0	10,8	8,3	-3,5	—
Non-life, млрд грн	43,82	34,85	41,85	47,53	66,27	22,45	51,2
% Non-life	88,2	87,9	89,0	89,2	91,7	3,5	—

Джерело: складено автором на основі [26;30]

Після суттєвого скорочення у 2022 році, коли обсяг премій знизився на 20,2%, ринок поступово відновився та у 2025 році досяг 72,28 млрд грн, що на 22,58 млрд грн більше порівняно з 2021 роком. Такий приріст на рівні 45,4% свідчить про адаптацію страхового сектору до кризових умов і поступове відновлення попиту на страхові послуги.

Особливо показовим є 2025 рік, протягом якого темп зростання премій сягнув пікового значення у 35,7%, що свідчить про стрімку активізацію ринку після попередніх періодів нестабільності. Така позитивна динаміка підтверджує, що попри складні макроекономічні умови, страховий сектор зумів знайти нові точки росту та адаптувати інструменти продажів до вимог часу.

Структурний аналіз показує домінування сегмента non-life страхування, який формує основну частку ринку. Його обсяг зріс з 43,82 млрд грн у 2021 році до 66,27 млрд грн у 2025 році, що відповідає приросту на 51,2%. Частка цього сегмента також збільшилася з 88,2% до 91,7%, що свідчить про посилення ролі короткострокових страхових продуктів, орієнтованих на покриття поточних ризиків бізнесу та населення в умовах нестабільності.

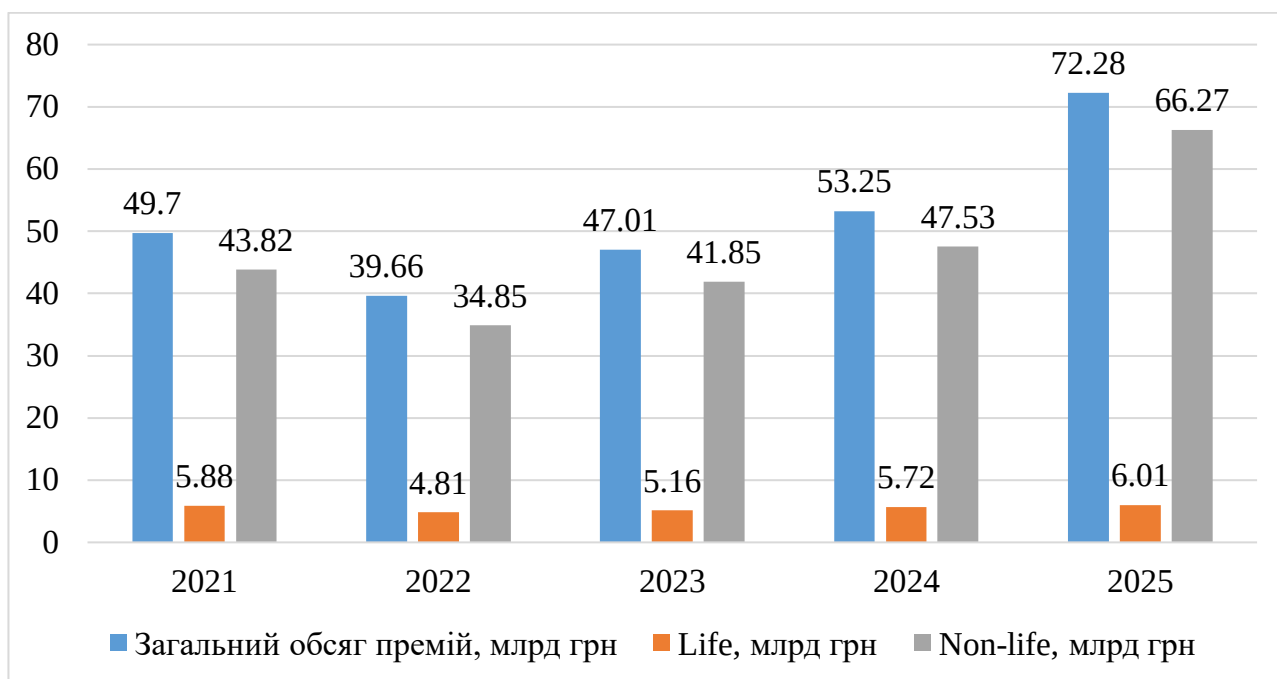

Рис. 2.2. Динаміка валових страхових премій на страховому ринку України у 2021–2025 рр., млрд. грн [26;30]

Сегмент страхування життя (life) характеризується значно повільнішими темпами розвитку. Незважаючи на незначне зростання абсолютного обсягу премій з 5,88 до 6,01 млрд грн, його частка на ринку скоротилася з 11,8% до 8,3%, що вказує на зниження інтересу до довгострокових накопичувальних продуктів, що може бути пов'язано з економічною невизначеністю, зниженням платоспроможності населення та пріоритетністю короткострокової фінансової безпеки.

Загалом результати свідчать про трансформацію страхового ринку України у напрямі підвищення його гнучкості та стійкості до зовнішніх шоків, проте з одночасним посиленням дисбалансу між сегментами. Подальший розвиток ринку потребує стимулювання довгострокових видів страхування, зокрема

страхування життя, а також підвищення довіри населення до страхових інструментів, що сприятиме більш збалансованому та стійкому зростанню галузі.

Динаміка страхових виплат в Україні у 2021–2025 рр. відображає загальну тенденцію відновлення та розширення страхового ринку після кризового спаду 2022 року (табл. 2.3, рис. 2.3).

Таблиця 2.3

Страхові виплати на страховому ринку України у 2021–2025 рр.

Показник	Рік					Відхилення 2025 до 2021 років	
	2021	2022	2023	2024	2025	+/-	%
Загальні виплати, млрд грн	17,96	13,00	16,87	20,92	26,74	8,78	48,9
Темп зростання виплат, %	20,9	-27,6	29,7	24,0	27,8	—	—
Life, млрд грн	0,83	0,85	1,27	1,28	1,85	1,02	122,9
% Life	4,6	6,8	7,5	6,1	6,9	2,3	—
Non-life, млрд грн	17,13	12,11	15,60	19,46	24,89	7,76	45,3
% Non-life	95,4	93,2	92,5	93,9	93,1	-2,3	—

Джерело: складено автором на основі [26;30]

Обсяг виплат скоротився до 13,00 млрд грн у 2022 році, проте вже з 2023 року спостерігається стійке зростання, і у 2025 році показник досяг 26,74 млрд грн. Порівняно з 2021 роком приріст становить 8,78 млрд грн або 48,9%, що свідчить про підвищення рівня виконання страховиками своїх зобов'язань та активізацію страхових відшкодувань.

Основну частку виплат традиційно формує сегмент non-life страхування, який зріс з 17,13 млрд грн у 2021 році до 24,89 млрд грн у 2025 році, забезпечивши приріст на 45,3%. Попри незначне скорочення частки з 95,4% до 93,1%, цей сегмент залишається визначальним для ринку, що пояснюється високим попитом на страхування майна, транспорту та інших ризиків у нестабільних економічних умовах.

Сегмент страхування життя демонструє найвищі темпи зростання виплат, які збільшилися більш ніж удвічі — з 0,83 млрд грн до 1,85 млрд грн, що відповідає приросту 122,9%. Частка life-виплат також зросла з 4,6% до 6,9%, що вказує на поступове посилення ролі довгострокових страхових продуктів. Загалом це свідчить про поступове відновлення довіри до страхування життя та розширення його значення в системі фінансового захисту населення.

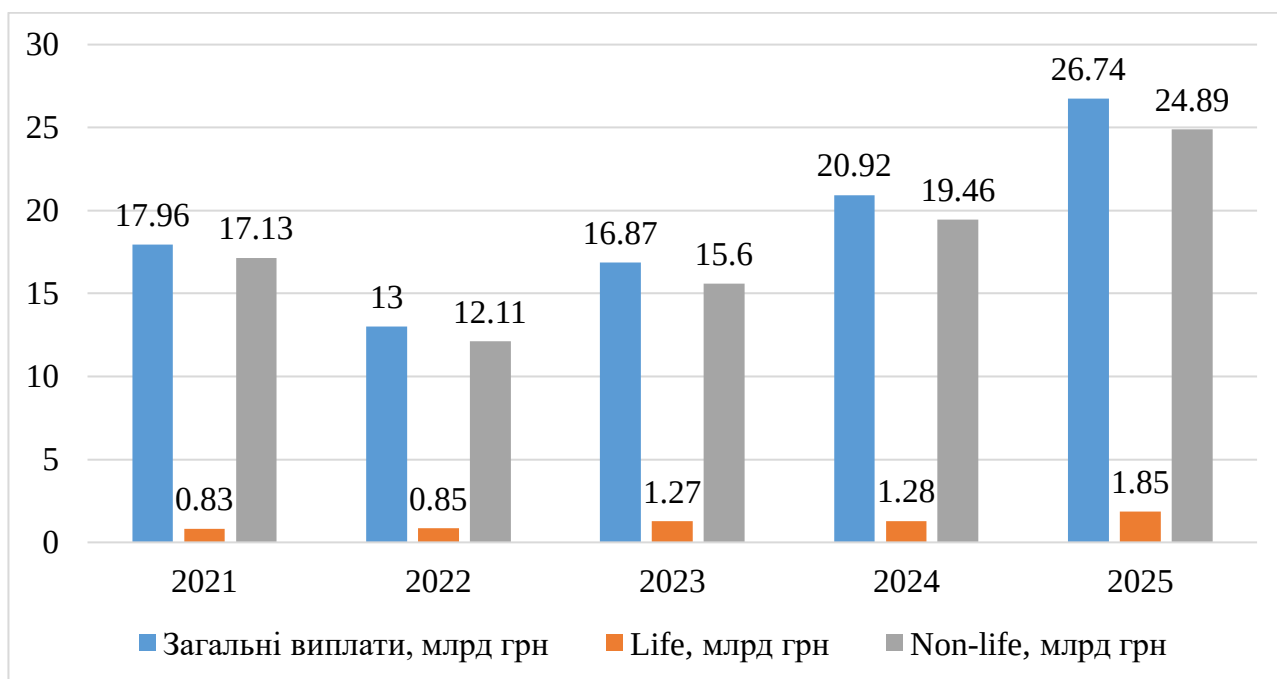

Рис. 2.3. Динаміка страхових виплат на страховому ринку України у 2021–2025 рр, млрд. грн [26;30]

Показники результативності страхового ринку України у 2021–2025 рр. свідчать про суперечливі тенденції його розвитку (табл. 2.3).

Рівень страхового проникнення, що відображає частку страхових премій у ВВП, знизився з 0,91% у 2021 році до 0,84% у 2025 році, тобто на 0,07 п.п. або на 7,7%. Попри певне відновлення після мінімального значення 0,72% у 2023–2024 рр., цей показник залишається нижчим за докризовий рівень, що вказує на недостатню інтегрованість страхового сектору в економіку країни. Зниження рівня страхового проникнення свідчить про послаблення ролі страхового ринку в економіці країни. Попри певне відновлення після 2023 року, показник так і не досяг рівня 2021 року. Це підтверджує збереження негативної тенденції у розвитку страхового сектору.

Водночас показник щільності страхування демонструє виражену позитивну динаміку. Його значення зросло з 1134 грн на одну особу у 2021 році до 2065 грн у 2025 році, що означає приріст на 931 грн або 82,1%. Така тенденція свідчить про збільшення обсягів страхових витрат на душу населення та поступове розширення використання страхових послуг, навіть в умовах економічної нестабільності.

Таблиця 2.4

Показники результативності страхового ринку України у 2021–2025 рр.

Показник	Рік					Відхилення 2025/2021 рр.	
	2021	2022	2023	2024	2025	+/-	%
Рівень страхового проникнення (частка у ВВП), %	0,91	0,76	0,72	0,72	0,84	-0,07	-7,7
Щільність страхування, грн	1134	1044	1271	1487	2065	931	82,1
Коефіцієнт збитковості страхування	0,39	0,35	0,37	0,39	0,37	-0,02	-5,1

Джерело: складено автором на основі [26;30]

Коефіцієнт збитковості страхування залишався відносно стабільним упродовж досліджуваного періоду, коливаючись у межах 0,35–0,39 та знизившись з 0,39 у 2021 році до 0,37 у 2025 році, тобто на 0,02 або 5,1%, що свідчить про збереження збалансованості між страховими виплатами та преміями, а також про відносно ефективне управління ризиками страховими компаніями. У цілому наведені показники відображають поступове відновлення ринку при збереженні структурних проблем його розвитку.

Суттєвим елементом трансформації ринку є розвиток каналів продажу страхових продуктів, де традиційно домінує агентська мережа, однак дедалі більшого значення набувають банківські канали, прямі продажі та страхові брокери. Під впливом цифровізації, зростання фінансової обізнаності населення та підвищення вимог клієнтів активно впроваджуються інноваційні підходи до реалізації страхових послуг. Зокрема, зростає роль онлайн-агрегаторів, які забезпечують можливість швидкого порівняння страхових пропозицій, аналізу

умов полісів та їхнього оформлення в цифровому форматі, що робить страхові послуги більш доступними та відповідає сучасним тенденціям розвитку фінансового ринку.

Зростання рівня невизначеності у сучасному економічному середовищі спонукає страхові компанії до активної розробки та впровадження нових страхових продуктів, здатних забезпечити адекватний рівень захисту страхувальників і застрахованих осіб у відповідь на актуальні ризики [12, с. 65]. У таких умовах інноваційність стає ключовим чинником конкурентоспроможності страховиків, оскільки дозволяє оперативно реагувати на зміну характеру загроз та потреб споживачів.

З огляду на те, що рівень страхового проникнення в Україні залишається відносно низьким, перед страховими компаніями постає завдання не лише швидкої адаптації до запитів цільових клієнтів, а й активного розширення клієнтської бази, що передбачає вдосконалення продуктової політики, підвищення доступності страхових послуг та формування довіри до страхування як інструменту фінансового захисту населення і бізнесу.

2.2. Аналіз розвитку ключових класів страхування в Україні

Важливим етапом дослідження страхового ринку є аналіз часток ключових класів страхування. Це дає змогу визначити ключові напрями розвитку ринку, оцінити зміни в попиті на страхові послуги та виявити тенденції у формуванні страхового захисту в сучасних умовах.

Частка ключових класів страхування є важливим індикатором стану та рівня розвитку страхового ринку, оскільки відображає співвідношення між різними видами страхових послуг і дозволяє оцінити ступінь диверсифікації страхового захисту. Зміни у частки ключових класів страхування свідчать про трансформацію потреб страхувальників, адаптацію страховиків до нових умов господарювання та вплив зовнішніх факторів на розвиток страхового сектору.

Для оцінки основних тенденцій розвитку страхового ринку України доцільно проаналізувати частку основних класів страхування. Такий аналіз дозволяє визначити найбільш затребувані страхові продукти, виявити зміни у споживчих пріоритетах та оцінити вплив економічних, соціальних і законодавчих факторів на формування страхового попиту.

Частку основних класів страхування в Україні за 2022–2025 роках наведено на рис. 2.4.

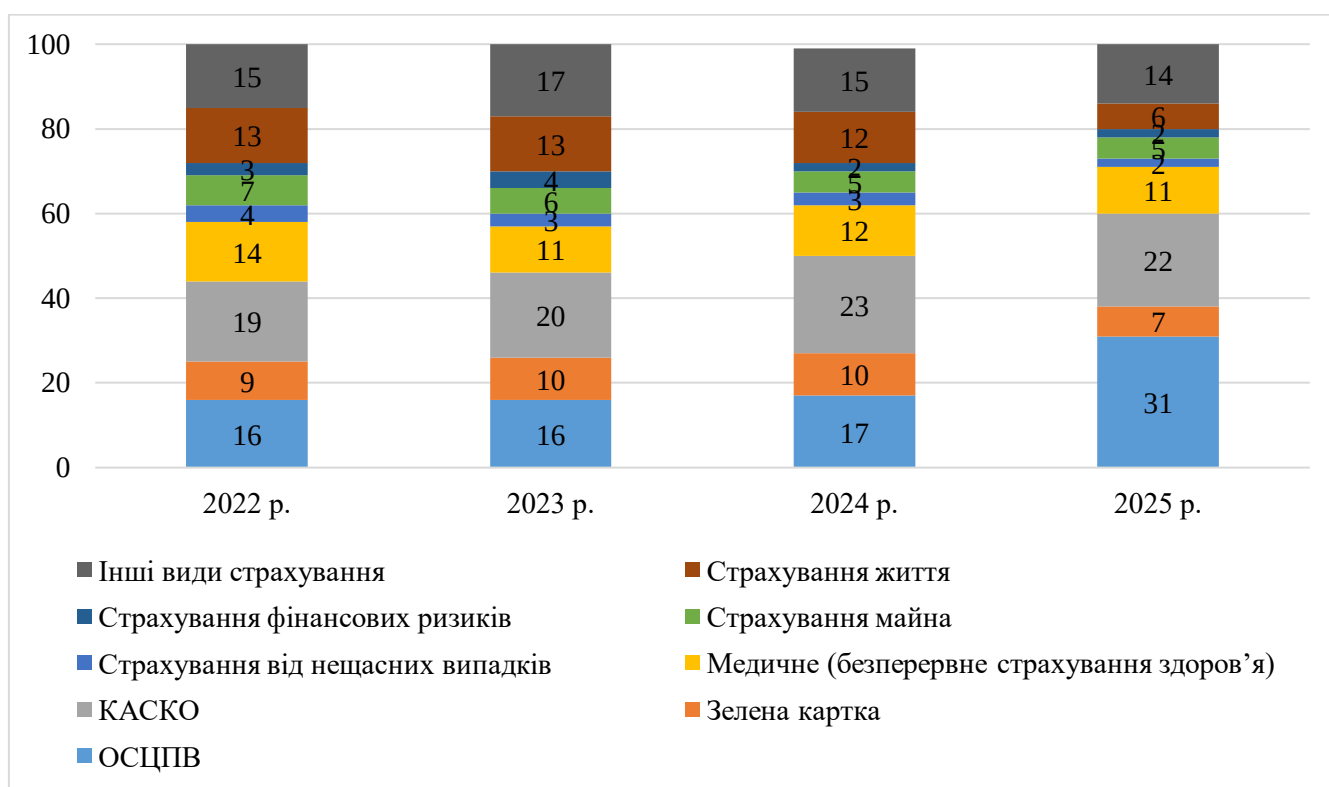

Рис. 2.4. Частка основних класів страхування в Україні за 2022-2025 рр., % [27]

Аналіз частки основних класів страхування в Україні за 2022–2025 роки свідчить про поступову трансформацію пріоритетів страхового ринку за умов воєнної економіки та підвищених ризиків. Найбільш помітною тенденцією є зміцнення позицій автострахування, зокрема КАСКО, частка якого зросла з 19% у 2022 році до 23% у 2024 році, що відображає зростання попиту на добровільний захист транспортних засобів у відповідь на посилення ризиків їх пошкодження або втрати.

Особливо помітне зростання у 2025 році демонструють ОСЦПВ та міжнародне страхування «Зелена картка». Частка ОСЦПВ збільшилася до 31 %, що значною мірою пов'язано з набранням чинності нової редакції Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», яка передбачає розширення страхового захисту та гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами. Водночас зростання мобільності населення та збільшення кількості поїздок українців до країн Європи сприяли підвищенню попиту на міжнародні договори страхування «Зелена картка», що зумовило зростання їх частки у структурі страхового портфеля.

Водночас окремі класи страхування демонструють тенденцію до скорочення частки, зокрема страхування майна знизилося з 7% до 5%, страхування фінансових ризиків – з 3 % до 2 %, а страхування життя – з 13 % до 12 % у 2024 році, що може свідчити про переорієнтацію споживачів на більш практичні та короткострокові страхові продукти. Проте вже у 2025 році частка страхування життя зросла до 14%, що відображає підвищення зацікавленості населення у довгостроковому фінансовому захисті та накопичувальних програмах. Така динаміка може бути пов'язана зі зростанням усвідомлення необхідності фінансової безпеки в умовах воєнних ризиків, економічної нестабільності та прагненням громадян забезпечити додаткові гарантії для себе і членів своїх сімей.

Загалом аналіз основних класів страхування характеризується відносною стабільністю з одночасною внутрішньою перебудовою між сегментами, де провідні позиції поступово закріплюються за автострахуванням та окремими обов'язковими видами страхового захисту. Це свідчить про адаптацію страхового ринку до умов підвищеної невизначеності, зміни платоспроможності населення та зростання значення базових ризиків у системі страхового захисту.

Для більш глибокого розуміння чинників, що забезпечили описану структурну перебудову, доцільно оцінити діяльність ключових гравців ринку ризикового страхування. Саме великі фінансові установи формують основні

тренди розвитку галузі та демонструють найбільшу стійкість у кризові періоди. Наступний етап дослідження дозволить детально розглянути розподіл ринкових часток між лідерами вітчизняного страхового сектору протягом останніх кількох років.

Аналіз страхових премій ТОП-10 ризикових страховиків України у 2022–2025 рр. демонструє виражену тенденцію до зростання обсягів діяльності більшості провідних компаній (табл. 2.5, рис. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз страхових премій ТОП-10 ризикових страховиків України у 2022-2025 рр.

тис. грн

Назва компанії	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Зміна 2025/2022 рр., +/- тис. грн	Темп росту 2025/2022 рр., %
АТ «СГ «ТАС»	2432613,6	3539924,0	4881262,0	7817543,0	5384929,4	221,37
ПРАТ «СК «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ»	1667017,0	2322404,0	3156733,0	5060432,0	3393415,0	203,56
ПрАТ «СК «УНІКА»	2547433,4	3213478,1	3786491,1	4805753,0	2258319,6	88,65
ПрАТ СК «ПЗУ УКРАЇНА»	1279537,8	1869030,5	2247846,9	3390745,0	2111207,2	165,00
ПрАТ «УСК «КНЯЖА ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП»	3167509,9	1992149,1	2517019,9	3929493,0	761983,1	24,06
ПАТ «СК «УСГ»	3167509,9	2936372,6	3009585,9	4097949,0	930439,1	29,37
АТ «СК «ІНГО»	1779726,0	2674896,0	3411080,8	5054437,0	3274711,0	184,00
ПРАТ «СК «ВУСО»	1769461,1	2677387,2	3461820,5	5135884,0	3366422,9	190,25
ПАТ «НАСК «ОРАНТА»	1183525,3	1525623,6	2355449,0	3726914,0	2543388,7	214,90
СК «ARX»	—	—	4279352,0	5752734,0	—	—

Джерело: складено автором на основі [27;30]

Найбільш динамічне збільшення премій зафіксовано у АТ «СГ «ТАС», де обсяг зріс з 2432613,6 тис. грн у 2022 році до 7817543,0 тис. грн у 2025 році, що відповідає приросту на 5384929,4 тис. грн або 221,37%. Подібну високу динаміку продемонстрували ПРАТ «СК «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» із зростанням на 203,56% та ПАТ «НАСК «ОРАНТА» з приростом 214,90%, що свідчить про активне нарощення їх ринкових позицій.

Значне розширення обсягів страхових премій також характерне для АТ «СК «ІНГО» та ПРАТ «СК «ВУСО», де темпи зростання становили відповідно 184,00% та 190,25%. ПрАТ СК «ПЗУ УКРАЇНА» продемонструвало підвищення на 165,00%, що підтверджує стабільне укріплення позицій міжнародних страхових груп на українському ринку. Водночас ПрАТ «СК «УНІКА» забезпечило менш інтенсивне, але стійке зростання на 88,65 %, що вказує на поступову експансію без різких коливань.

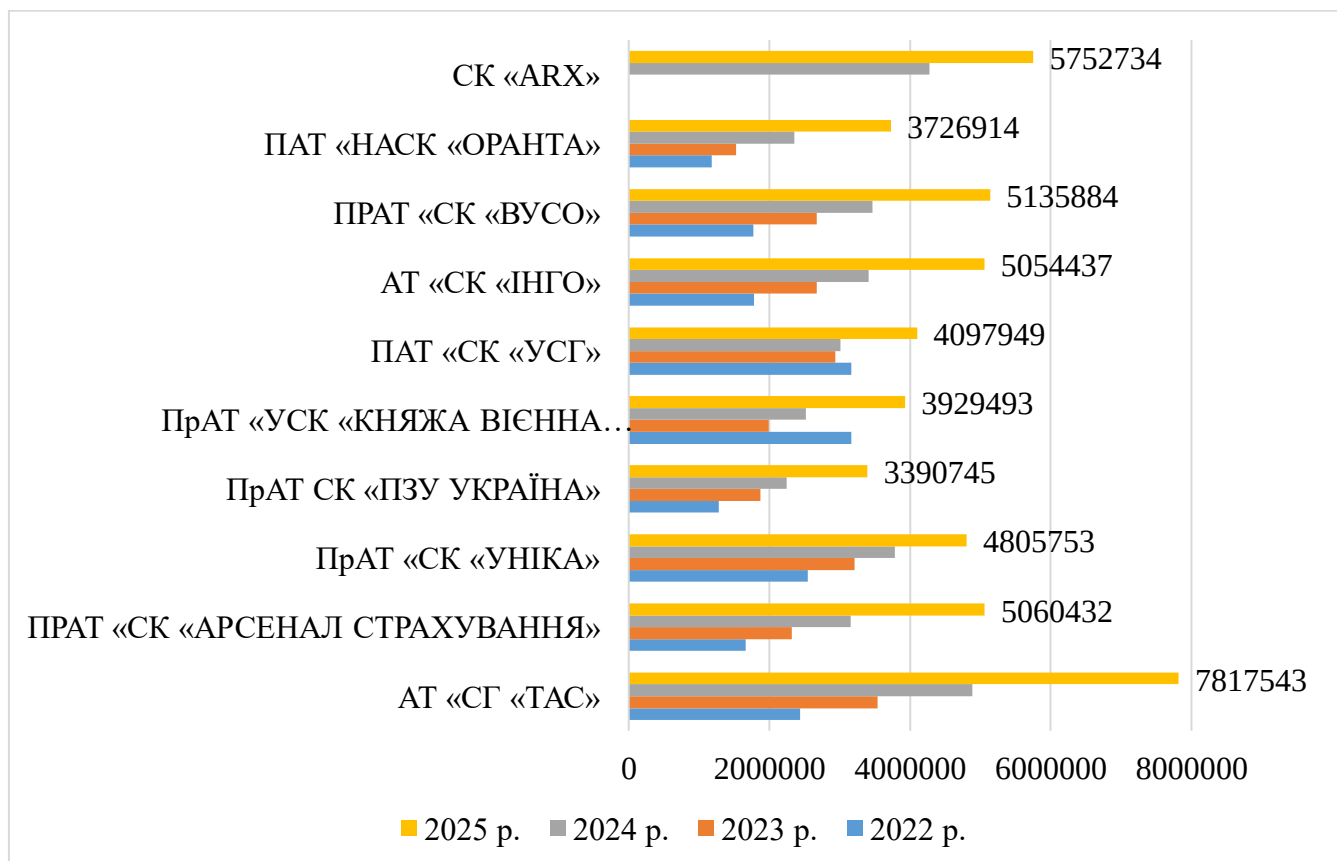

Рис. 2.5. Аналіз страхових премій ТОП-10 ризикових страховиків України, тис. грн у 2022-2025 рр. [27;30]

Окремі компанії характеризуються помірнішими темпами розвитку. Зокрема, ПАТ «СК «УСГ» та ПрАТ «УСК «КНЯЖА ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП» продемонстрували приріст лише на 29,37% та 24,06% відповідно, що може свідчити про більш консервативну стратегію або обмеження щодо масштабування бізнесу. Водночас варто відзначити появу значного гравця – СК «ARX», яка у 2024–2025 рр. сформувала вагомі обсяги премій на рівні 4279352,0 та 5752734,0 тис. грн відповідно, швидко інтегрувавшись у групу лідерів ринку.

Загалом результати аналізу свідчать про посилення конкуренції серед провідних страховиків та концентрацію ринку навколо найбільш динамічних компаній. Високі темпи зростання окремих гравців формують передумови для подальшого перерозподілу ринкових часток, тоді як менш активні компанії ризикують втратити позиції, що вказує на трансформацію страхового ринку України у напрямі укрупнення, підвищення ефективності діяльності та адаптації до нових економічних умов.

2.3. Оцінка інвестиційного потенціалу страхування

Страхові компанії, як ключові інституційні учасники фінансової системи держави, навіть за умов складного макроекономічного середовища продовжують поступовий розвиток і вдосконалюють підходи до формування та диверсифікації власних резервів. Водночас у порівнянні з банківським сектором їхній фінансовий потенціал залишається суттєво нижчим, що підтверджується показником співвідношення активів страхових компаній до валового внутрішнього продукту, який відображає рівень капіталізації страхового ринку. У 2024 році цей індикатор становив лише 0,9%, тоді як у довоєнний період його значення було дещо вищим і коливалося в межах 1–2%. Така динаміка узгоджується із загальною тенденцією зміни обсягів активів страхових компаній, які значно поступаються банківському сектору та в середньому становлять близько 3% від його активів [6].

Важливою складовою оцінки інвестиційного потенціалу страховиків є аналіз структури активів, сформованих для покриття страхових резервів. Саме склад і співвідношення таких активів характеризують інвестиційну політику страхових компаній, рівень їхньої фінансової стійкості та здатність забезпечувати виконання зобов'язань перед страхувальниками. Раціональне розміщення коштів у різні види активів дає змогу страховикам не лише гарантувати надійність страхового захисту, а й отримувати додатковий інвестиційний дохід, який сприяє зміцненню їхнього фінансового становища.

Водночас структура активів відображає реакцію страхового сектору на зміни економічного середовища, рівень розвитку фінансового ринку та наявні інвестиційні можливості. Тому дослідження динаміки та структури активів, прийнятних для покриття страхових резервів, дозволяє більш повно оцінити сучасний стан і перспективи розвитку інвестиційного потенціалу страхового ринку України.

Найбільшу частку в структурі активів протягом 2023-2024 років займали державні цінні папери. У 2023 році їх частка становила 32 %, а у 2024 році зросла до 34 %, тобто на 2 відсоткові пункти. Це свідчить про посилення орієнтації страховиків на низькоризикові та високоліквідні інструменти інвестування, які забезпечують стабільність розміщення резервів і відповідають вимогам регулятора щодо надійності активів.

Значну частку активів також формували депозити. У 2023 році їх питома вага становила 28 %, а у 2024 році збільшилася до 33 %, що на 5 відсоткових пунктів більше. Зростання цього показника може бути пов'язане з підвищенням привабливості банківських депозитів в умовах високих процентних ставок та необхідністю забезпечення достатнього рівня ліквідності активів страховиків.

Частка залишків коштів у МТСБУ продемонструвала найбільш помітне зростання серед усіх досліджуваних показників. Якщо у 2023 році вона становила 9 %, то у 2024 році збільшилася до 13 %, тобто на 4 відсоткові пункти. Така тенденція пояснюється зростанням обсягів діяльності на ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників

транспортних засобів та збільшенням відрахувань до централізованих фондів МТСБУ. Натомість частка вимог до перестраховиків у структурі активів скоротилася з 9 % у 2023 році до 6 % у 2024 році, або на 3 відсоткові пункти. Це може свідчити про зменшення залежності страховиків від перестрахового захисту або про більш консервативний підхід до визнання таких активів при формуванні покриття страхових резервів.

Найменшу частку в структурі активів займало нерухоме майно. У 2023 році його питома вага становила 5 %, а у 2024 році зменшилася до 4 %. Скорочення частки нерухомості на 1 відсотковий пункт свідчить про поступове зниження ролі менш ліквідних активів у структурі покриття страхових резервів та переорієнтацію страховиків на більш мобільні фінансові інструменти.

Аналіз структури прийнятих активів страховиків України засвідчив, що провідну роль у покритті страхових резервів відіграють державні цінні папери, частка яких у 2024 році продовжила зростати. Така тенденція обумовлена необхідністю забезпечення високого рівня надійності, ліквідності та збереження коштів страхових компаній в умовах економічної нестабільності. Використання цінних паперів як інвестиційного інструменту дозволяє страховикам не лише виконувати нормативні вимоги щодо розміщення резервів, а й отримувати додатковий інвестиційний дохід. Водночас структура портфеля цінних паперів є важливим показником інвестиційної політики страховиків, оскільки відображає пріоритетні напрями вкладення коштів та рівень диверсифікації активів.

Для більш глибокого розуміння особливостей інвестиційної діяльності страхових компаній доцільно розглянути склад цінних паперів, що перебувають у їхніх активах. Дослідження питокої ваги окремих видів цінних паперів дає змогу оцінити ступінь концентрації інвестицій у певних фінансових інструментах, визначити рівень залежності страховиків від державних боргових зобов'язань, а також виявити роль корпоративних цінних паперів та інших інвестиційних активів у формуванні їхнього портфеля.

Важливо зазначити, що структура портфеля цінних паперів страховиків відображає не лише напрями інвестування тимчасово вільних коштів, а й рівень

ризиків та ліквідності активів, які використовуються для покриття страхових резервів. Переважання окремих видів цінних паперів свідчить про інвестиційні пріоритети страхових компаній та їхню схильність до більш консервативної або ризикової стратегії управління активами. Аналіз змін у структурі цінних паперів дає можливість оцінити тенденції розвитку інвестиційної діяльності страховиків і визначити основні джерела формування інвестиційного доходу.

Відповідні дані щодо структури цінних паперів в активах страхових компаній України за 2024-2025 роки наведено в табл. 2.6. та рис. 2.6

Таблиця 2.6

Цінні папери в активах страхових компаній України у 2024-2025 рр.

тис. грн

Показники	2024	2025
Акції	19504	32130
Корпоративні облігації	542781	936844
Облігації внутрішніх місцевих позик	0	0
Облігації міжнародних фінансових організацій	449561	481162
Державні цінні папери	22086533	26112282
Всього цінних паперів	23098379	27562418

Джерело: складено автором на основі [27]

Переважає частка інвестицій страховиків припадає на державні цінні папери, які у 2024 році становили 22 086 533 тис. грн, а у 2025 році їх обсяг зріс до 26 112 282 тис. грн. Це свідчить про збереження домінуючої ролі державних боргових інструментів у формуванні інвестиційного портфеля страхових компаній та їх орієнтацію на надійні й ліквідні напрями розміщення коштів.

Водночас спостерігається зростання вкладень у корпоративні облігації, обсяг яких збільшився з 542 781 тис. грн у 2024 році до 936 844 тис. грн у 2025 році. Також зросли інвестиції в облігації міжнародних фінансових організацій – з 449 561 тис. грн до 481 162 тис. грн, а вкладення в акції збільшилися з 19 504

тис. грн до 32 130 тис. грн. Це свідчить про певне розширення інвестиційного портфеля страховиків та поступову диверсифікацію їхніх вкладень.

Загальний обсяг інвестицій страховиків у цінні папери демонструє стійку динаміку зростання, збільшившись з 23 098 379 тис. грн у 2024 році до 27 562 418 тис. грн у 2025 році. Це підтверджує нарощування фінансового потенціалу сектору та активне використання фондового ринку як надійного інструменту для розміщення тимчасово вільних коштів і забезпечення майбутніх страхових виплат.

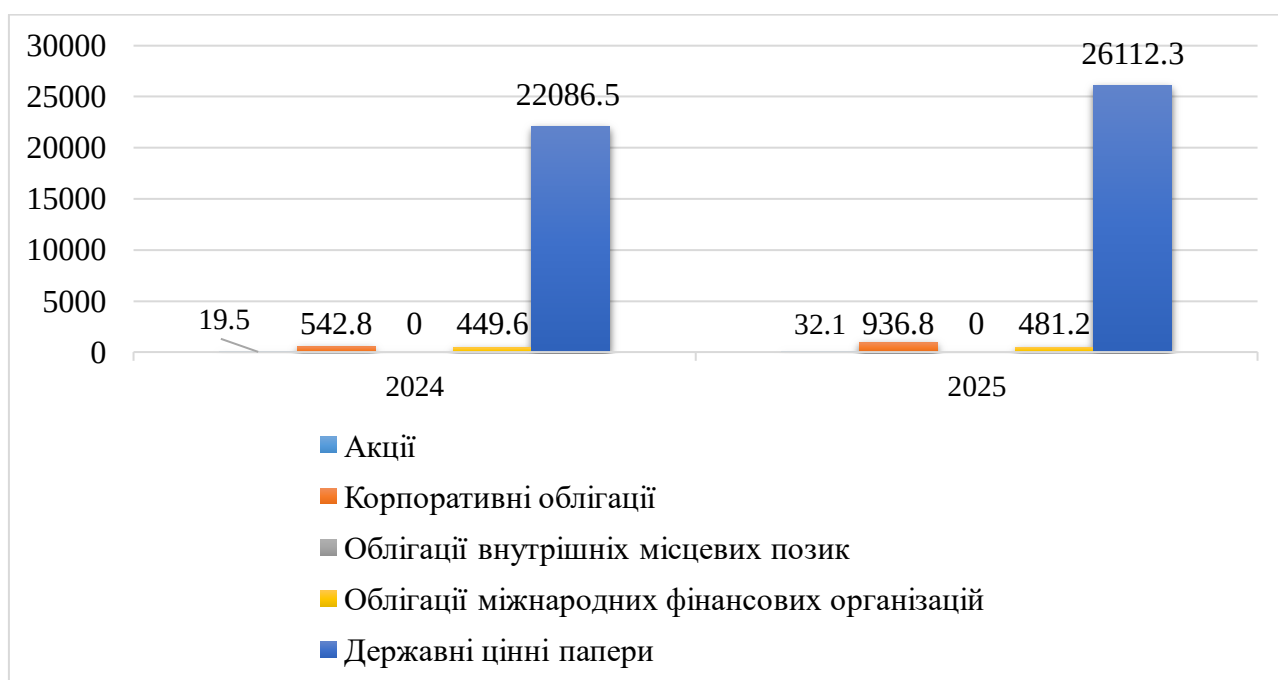

Рис. 2.6. Цінні папери в активах страхових компаній України у 2024-2025 рр., тис. грн [27]

Загальний обсяг цінних паперів у активах страхових компаній зріс з 23 098 379 тис. грн у 2024 році до 27 562 418 тис. грн у 2025 році, або на 19,3 %. Водночас облигації внутрішніх місцевих позик у досліджуваному періоді були відсутні в портфелях страховиків. Отже, інвестиційна політика страхових компаній залишається переважно консервативною, оскільки основна частина вкладень і надалі концентрується у державних цінних паперах.

Для порівняння, у розвинених фінансових системах, зокрема США та країнах Європейського Союзу, страхові компанії виступають активними інституційними інвесторами, значною мірою вкладаючи кошти в акції та

корпоративні облігації, що сприяє підвищенню їхньої прибутковості та одночасно стимулює розвиток фондового ринку і зростання капіталізації економіки в цілому [7].

Зокрема, у 2023 році набрала чинності Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика» [9], яка зобов'язала страхові компанії у визначені строки привести структуру своїх активів у відповідність до оновлених регуляторних стандартів. Це суттєво вплинуло на підходи до формування інвестиційних портфелів, зокрема у частині вибору інструментів із високим рівнем ліквідності та мінімальним ризиком.

У цьому контексті важливим є розмежування інвестиційних можливостей компаній life- та non-life сегментів. Страховики, що здійснюють ризикові види страхування, через специфіку формування страхових резервів обмежені у можливостях довгострокового інвестування та змушені орієнтуватися переважно на короткострокові, високоліквідні фінансові інструменти.

Натомість компанії зі страхування життя акумулюють довгострокові резерви, що створює для них передумови здійснення стратегічних інвестицій і формує значно консервативною, а домінування державних облігацій пояснюється їх відносною стабільністю та високим рівнем надійності в сучасних економічних умовах.

Отже, проведений аналіз структури активів та інвестиційного портфеля страхових компаній України показав, що основою розміщення їхніх фінансових ресурсів залишаються державні цінні папери та банківські депозити. У 2025 році спостерігалось зростання загального обсягу цінних паперів, що свідчить про розширення інвестиційної діяльності страховиків. Водночас структура портфеля залишається переважно консервативною, оскільки переважна частка вкладень зосереджена в державних боргових інструментах, які забезпечують високий рівень надійності, ліквідності та фінансової стійкості страхових компаній.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

3.1. Проблеми розвитку страхування в умовах війни

В умовах повномасштабної війни страховий ринок України зазнав комплексного та системного впливу кризових чинників, що охопили як макроекономічний рівень, так і безпосередньо операційну діяльність страхових компаній. Руйнування інфраструктури разом із загальною економічною нестабільністю спричинили не лише зростання кількості страхових випадків, але й суттєве навантаження на фінансові ресурси страховиків, що призвело до погіршення їхніх фінансових результатів.

Ключові виклики функціонування страхового ринку України в умовах повномасштабної війни розглянуто в Додатку А.

Поглиблення соціально-економічної кризи, зокрема зниження платоспроможності населення та бізнесу, стало одним із ключових факторів скорочення попиту на страхові послуги, що безпосередньо вплинуло на обсяги страхових премій і сформувало негативну тенденцію до звуження ринку, що ускладнює відновлення галузі навіть у середньостроковій перспективі.

Суттєве зростання ризиків у базових сегментах страхування, таких як майнове, транспортне та страхування життя, змінило саму природу страхового бізнесу в країні. Підвищена ймовірність настання страхових випадків змусила компанії переглядати підходи до оцінки ризиків, тарифоутворення та управління страховими портфелями, що свідчить про трансформацію галузевої моделі функціонування.

Суттєвий вплив на діяльність страхових компаній також справили зміни у структурі страхового портфеля. Через підвищення рівня ризику та зростання ймовірності настання страхових випадків страховики були змушені переглянути умови укладення договорів, посилити вимоги до страхувальників і скоригувати підходи до андеррайтингу. Це призвело до скорочення обсягів страхування в

окремих сегментах ринку та підвищення вартості страхових послуг для частини клієнтів.

Додатковим дестабілізуючим чинником стала втрата доступу до окремих територій, що призвело до порушення логістики страхових послуг та втрати частини клієнтської бази. Це створило не лише операційні труднощі, а й посилило невизначеність щодо можливостей повноцінного відновлення діяльності на деокупованих територіях у майбутньому. Крім того, страховики були змушені переглядати регіональну структуру своєї діяльності та концентрувати основні ресурси у відносно безпечних регіонах країни. Така переорієнтація сприяла збереженню безперервності надання страхових послуг, проте супроводжувалася додатковими організаційними та фінансовими витратами.

Окремо варто відзначити ускладнення співпраці з міжнародними перестраховиками, що традиційно відігравали важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості українських страхових компаній. Зростання вартості перестрахування та обмеження доступу до глобальних ринків ризиків підвищили вразливість національних страховиків і змусили їх адаптуватися до нових умов шляхом пошуку альтернативних механізмів управління ризиками [16].

Водночас воєнний стан суттєво ускладнив процес цифрової трансформації окремих страхових компаній. Незважаючи на активне впровадження дистанційних сервісів та електронних каналів обслуговування клієнтів, частина страховиків зіткнулася з додатковими витратами на забезпечення кібербезпеки, захисту даних та підтримання безперебійної роботи інформаційних систем. Це стало ще одним чинником зростання операційних витрат у страховому секторі.

Важливою проблемою розвитку страхового ринку в умовах війни стало також скорочення інвестиційних можливостей страховиків. Високий рівень економічної невизначеності, інфляційні процеси та нестабільність фінансових ринків змушують страхові компанії дотримуватися обережної політики управління активами та формування інвестиційних портфелів. У результаті значна частина коштів спрямовується до найбільш надійних і ліквідних

фінансових інструментів, що обмежує потенціал отримання інвестиційного доходу. Зниження ефективності інвестиційної діяльності негативно впливає на фінансову стійкість страховиків та звужує їх можливості щодо розширення страхового покриття й впровадження нових страхових продуктів.

У зазначених умовах кожен сегмент страхового ринку функціонує під впливом специфічних викликів, що зумовлює необхідність перегляду та адаптації стратегічних підходів страхових компаній. Зокрема, у сфері страхування життя спостерігається суттєве скорочення попиту, спричинене масовою міграцією населення як за межі країни, так і в її межах, а також втратою стабільних джерел доходів значною частиною громадян. У результаті багато клієнтів відмовляються від страхових полісів через неможливість здійснювати регулярні страхові внески, що особливо актуалізується в умовах загальної економічної нестабільності.

Водночас різке зростання рівня смертності та травматизму населення призвело до істотного підвищення страхових ризиків, що, у свою чергу, спричинило збільшення обсягів страхових виплат і поставило під загрозу фінансову стійкість страховиків [18]. За таких умов компанії змушені переглядати умови страхування та підвищувати тарифи, що додатково стримує попит на відповідні послуги. У сегменті майнового страхування ключовим викликом стали масштабні руйнування житлових і комерційних об'єктів, зумовлені активними бойовими діями на території України (табл. 3.1).

Значна кількість страхових випадків, пов'язаних із пошкодженням або повним знищенням нерухомості, виявила невідповідність стандартних страхових полісів умовам воєнного часу, оскільки військові ризики, як правило, не включені до базового покриття. У відповідь на ці обставини частина страхових компаній була змушена тимчасово призупинити виплати за такими випадками або запровадити спеціальні умови та винятки щодо їх компенсації.

Додаткові труднощі виникали у процесі оцінювання збитків через обмежений доступ до окремих територій, що значно ускладнювало процедури врегулювання страхових випадків. Це призводило до суттєвого затягування

строків виплати відшкодувань і змушувало страховиків дедалі частіше переходити на дистанційні методи фіксації руйнувань за допомогою фото- та відеоматеріалів від самих клієнтів.

Таблиця 3.1

Специфіка викликів та трансформація сегментів страхового ринку України в умовах воєнного стану

Сегмент страхування	Ключові виклики	Сутність проблем	Реакція страхових компаній	Наслідки для ринку
1	2	3	4	5
Страхування життя	Зниження попиту; зростання ризиків смертності та травматизму	Масова міграція населення, втрата доходів; збільшення кількості страхових випадків через війну	Перегляд умов страхування; підвищення тарифів; обмеження покриття	Скорочення обсягів премій; зростання виплат; погіршення фінансової стійкості
Страхування майна	Масові руйнування об'єктів; невизначеність щодо покриття військових ризиків	Значні збитки житлового та комерційного фонду; невідповідність стандартних полісів умовам війни	Призупинення або обмеження виплат; введення спеціальних умов; перегляд договорів	Зростання недовіри клієнтів; ускладнення врегулювання збитків; підвищення ризиків
Автострахування	Зменшення кількості застрахованих авто; труднощі врегулювання випадків	Втрата або пошкодження транспортних засобів; неможливість доступу до зон бойових дій	Посилення процедур перевірки; затримки у виплатах; адаптація продуктів	Скорочення ринку автострахування; зниження попиту; зростання операційних ризиків
Медичне страхування	Зростання попиту та навантаження на систему; зміна структури захворюваності	Збільшення травматизму; переміщення населення; потреби військових та ВПО	Розробка нових програм; адаптація страхових пакетів; співпраця з державою та донорами	Розширення сегменту; підвищення соціальної ролі страхування; зростання витрат

Джерело: складено автором на основі [16;18]

Сегмент автострахування також зазнав істотних змін, зокрема через значне скорочення кількості транспортних засобів, що перебувають в експлуатації,

унаслідок їх знищення або пошкодження під час бойових дій. Це спричинило зменшення кількості чинних страхових полісів, оскільки багато власників автомобілів втратили свої транспортні засоби або були змушені виїхати за межі країни. Найбільш відчутним стало падіння попиту на такі види страхування, як обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності та КАСКО. Водночас страхові компанії зіткнулися з суттєвими труднощами у врегулюванні страхових випадків, що пов'язано з відсутністю доступу до зон активних бойових дій та обмеженістю достовірної інформації щодо обставин втрати або пошкодження транспортних засобів, що ускладнює підтвердження страхових подій і затримує здійснення виплат.

У сфері медичного страхування відбулися значні трансформації, зумовлені специфікою функціонування системи охорони здоров'я в умовах збройного конфлікту. Окрім традиційних медичних випадків, страхові компанії змушені реагувати на зростання кількості травм, поранень та загострення хронічних захворювань, спричинених воєнними діями.

Важливим чинником стало також масове переміщення населення, що потребувало адаптації страхових програм для осіб, які тимчасово або постійно перебувають поза місцем постійного проживання, у тому числі за кордоном. Це зумовило необхідність перегляду умов страхування та розширення географії надання медичних послуг. Особливої актуальності набуло налагодження партнерських відносин із закордонними медичними провайдерами та міжнародними асистанськими компаніями для забезпечення безперервного обслуговування українських мігрантів.

Водночас у зазначеному сегменті спостерігається зростання попиту на медичні страхові послуги, насамперед серед внутрішньо переміщених осіб та військовослужбовців, які потребують безперервного доступу до медичного обслуговування. Підвищений попит стимулює розроблення спеціалізованих страхових продуктів, орієнтованих на ці категорії населення. Разом із тим забезпечення належного рівня медичних послуг для військових та осіб, які постраждали внаслідок бойових дій, стало одним із ключових викликів для

системи медичного страхування, що зумовлює необхідність активної взаємодії страхових компаній із державними інституціями та міжнародними організаціями з метою залучення додаткових ресурсів і підвищення ефективності функціонування галузі.

3.2. Шляхи вирішення проблем та ключові напрямки розвитку страхування в Україні

Після 24 лютого 2022 року в Україні, зокрема у сфері страхування, відбулися глибокі трансформаційні процеси, що суттєво змінили як структуру ринку, так і підходи до ведення страхової діяльності. Частина страхових компаній була змушена повністю припинити свою операційну діяльність, тоді як інші скоротили обсяги надання послуг та звузили асортимент страхових продуктів. Водночас окремі учасники ринку змогли оперативно адаптуватися до нових умов функціонування та зберегти безперервність роботи. Лише незначна частка страховиків, орієнтовно близько 5%, забезпечила відносну стабільність діяльності, зосередивши основні операції переважно в центральних і західних регіонах країни. Інші компанії зіткнулися з істотними труднощами адаптації, а приблизно 27% ринку змогли лише частково відновити свою діяльність [2].

За результатами проведених досліджень можна виокремити низку ключових принципів функціонування страхового ринку України в сучасних умовах. Передусім страховий сектор продовжує діяльність, однак із урахуванням суттєвих обмежень, зумовлених воєнними діями та загальною нестабільністю безпекового середовища. Національний банк України, який виконує функції регулятора страхового ринку, запровадив низку тимчасових спрощень у сфері звітності та регуляторних вимог з метою підтримання фінансової стійкості галузі. Крім того, значна частина страхових компаній була змушена тимчасово призупинити або обмежити реалізацію нових страхових продуктів у регіонах активних бойових дій, що особливо стосується майнового страхування.

Водночас зміни в економічному та безпековому середовищі зумовили необхідність перегляду умов страхового покриття за більшістю страхових продуктів. Страховики були змушені адаптувати договори до нових ризиків, переглянути підходи до оцінки збитків та запровадити додаткові обмеження щодо страхових випадків, пов'язаних із воєнними діями. У результаті на ринку сформувалася нова практика розмежування стандартних страхових ризиків і ризиків воєнного характеру, що суттєво вплинуло на особливості функціонування окремих видів страхування.

Станом на 2025 рік на страховому ринку України продовжують функціонувати як обов'язкові, так і добровільні види страхування. Обов'язкові види страхування, зокрема страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ), страхування цивільної авіації та медичне страхування іноземних громадян, зберігають повноцінну дію. Натомість добровільні види страхування функціонують із певними обмеженнями та спеціальними умовами. Медичне страхування здебільшого продовжує надаватися, однак без покриття ризиків, пов'язаних із воєнними діями; страхування життя залишається чинним, але виключає компенсацію збитків, спричинених війною; майнове страхування (нерухомості, транспортних засобів та бізнес-активів) також здійснюється, проте військові ризики, зокрема пошкодження внаслідок обстрілів або окупації, як правило, не включаються до страхового покриття.

Страхові компанії були змушені адаптувати свої політики до надзвичайно високого рівня невизначеності, що призвело до чіткого розмежування стандартних страхових ризиків і ризиків, пов'язаних із воєнними діями, які здебільшого виключаються з покриття (Додаток В).

Окремі страхові компанії поступово впроваджують спеціалізовані страхові продукти, спрямовані на часткове покриття ризиків, що виникають в умовах воєнного стану. Такі рішення формуються з урахуванням актуальних потреб населення та бізнесу і передбачають більш гнучкі умови страхування порівняно з традиційними програмами. Незважаючи на обмежений характер таких

продуктів, їх поява свідчить про здатність страхового сектору адаптуватися до нових викликів.

Найбільш стабільним у функціональному сенсі залишається обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, яке продовжує діяти навіть в умовах воєнного стану. У добровільних видах страхування спостерігається суттєве обмеження покриття, що особливо проявляється у сегментах КАСКО, майнового та туристичного страхування, де військові ризики повністю або частково виключені з договорів.

Попри збереження базового функціоналу, страхові компанії переважно не покривають випадки, пов'язані з бойовими діями, що суттєво зменшує рівень фінансового захисту населення в умовах підвищеної небезпеки. Це частково компенсується державними програмами та спеціальними ініціативами для окремих категорій громадян.

У цілому можна констатувати, що страховий ринок України в умовах війни перейшов до моделі обмеженого ризик-покриття, де основна увага зосереджена на стандартних, «класичних» ризиках, тоді як воєнні події формують окрему зону невизначеності поза межами традиційного страхового захисту. Така трансформація підкреслює необхідність подальшого розвитку інноваційних страхових механізмів та пошуку нових моделей розподілу ризиків.

Слід зауважити, що у переважній більшості страхових договорів закріплюється стандартне застереження, відповідно до якого збитки, спричинені війною, бойовими діями або терористичними актами, не підлягають відшкодуванню. Таким чином, у випадках пошкодження або знищення майна внаслідок воєнних дій страхове відшкодування, як правило, не передбачається.

У цих умовах частину фінансового навантаження бере на себе держава через реалізацію спеціальних компенсаційних механізмів, зокрема програму «Відновлення», яка спрямована на відшкодування збитків за пошкоджене житло, а також через ініціативи щодо формування системи державного страхування військових ризиків, що нині опрацьовуються на рівні Міністерства економіки та Міністерства фінансів [15].

Найбільш вразливим сегментом страхового ринку в умовах воєнного стану залишається майнове страхування. Більшість українських страхових компаній виключає зі страхового покриття збитки, пов'язані з бойовими діями, терористичними актами або диверсійними проявами.

У відповідь на зростаючий попит з боку населення та суб'єктів господарювання, які продовжують діяльність на внутрішньому ринку, страховими компаніями були розроблені нові страхові продукти. Їх основною метою є забезпечення додаткового рівня захисту життя, здоров'я, рухомого та нерухомого майна від ризиків, що прямо або опосередковано пов'язані з воєнними подіями, що узагальнено представлено в табл. 3.3.

У сегменті роздрібного страхування компанії переважно застосовують модель часткового або опціонального покриття воєнних ризиків, як це реалізовано в ARX, PZU Україна та НАСК «Оранта». Такий підхід дозволяє підвищити привабливість страхових продуктів для населення, однак водночас зберігає суттєві обмеження щодо територій та категорій страхувальників.

Таблиця 3.3

**Модифіковані страхові продукти українських страховиків з урахуванням
воєнних та підвищених ризиків**

Назва страхової компанії	Страхові продукти з урахуванням воєнних/підвищених ризиків	Ключові особливості та обмеження
1	2	3
ARX	Програма «Бронезахист», що охоплює страхування від нещасних випадків, у тому числі інцидентів, пов'язаних із бойовими діями (ураження уламками, мінна небезпека, обвали конструкцій). Додатково – автострахування з опціями воєнних ризиків у межах КАСКО або окремого продукту «Залізний купол».	Покриття поширюється виключно на цивільне населення. Військовослужбовці, а також території активних бойових дій та тимчасової окупації виключаються. За замовчуванням воєнні ризики обмежені приблизно 10% страхової суми, з можливістю розширення до 25–100% за додаткову плату, але лише на підконтрольних територіях.
ІНГО Страхування (INGO)	Страхові рішення для бізнесу з включенням воєнних ризиків: захист майна, обладнання, транспортних засобів, вантажів та нещасних випадків, адаптовані під індивідуальні потреби підприємств.	Поліси формуються індивідуально без уніфікованих пакетів. Страхування не застосовується для об'єктів, розташованих у безпосередній близькості до лінії фронту, що суттєво обмежує географію покриття.

1	2	3
PZU Україна	КАСКО та ОСЦПВ із можливістю включення опції «воєнні ризики» як додаткового елементу страхового захисту.	Дія покриття воєнних ризиків залежить від територіальних обмежень і поширюється лише на регіони, що перебувають під контролем України. Умови страхування адаптуються індивідуально залежно від виду транспортного засобу та регіону експлуатації.
НАСК «Оранта» (Oranta)	Програма «Надійне КАСКО», що передбачає можливість часткового покриття ризиків, пов'язаних із військовими діями, для транспортних засобів.	Дія договору обмежується територією України, за винятком зон із обмеженим або відсутнім покриттям. До них належать тимчасово окуповані території та регіони, непідконтрольні офіційній владі. Перелік таких територій визначається та регулярно оновлюється страховиком.

Джерело: складено автором на основі [8; 12; 17; 28]

В умовах тривалої соціально-економічної турбулентності особливої ваги набуває питання вдосконалення нормативно-правового регулювання страхової діяльності. Така необхідність об'єктивно зумовлена розширенням спектра та ускладненням характеру ризиків, які не були належним чином враховані чинною нормативною базою.

Невизначеність термінологічного апарату та різноспрямованість підходів до трактування воєнних ризиків істотно звужують межі страхового захисту та негативно впливають на рівень довіри до страхових інституцій. У цьому контексті одним із пріоритетних напрямів трансформації є розроблення дієвих механізмів компенсації збитків, спричинених воєнними діями. Вітчизняні страхові компанії у взаємодії з міжнародними партнерами, зокрема «Lloyd's та Munich Re», вже працюють над формуванням моделей страхування воєнних ризиків, що розглядається як важливий чинник залучення інвестицій до процесів післявоєнного відновлення [37].

З огляду на надвисокий рівень таких ризиків, доцільним є впровадження комбінованих підходів до їх покриття, які передбачають участь держави через

систему гарантій, спеціалізовані компенсаційні фонди або механізми державно-приватного партнерства. Це дозволить знизити навантаження на окремих страховиків та водночас забезпечити базовий рівень захисту для населення і суб'єктів господарювання.

Важливим елементом забезпечення стабільного розвитку страхового сектору виступає також посилення системи фінансового нагляду за діяльністю страхових компаній. У цьому аспекті підвищення вимог до платоспроможності страховиків, адекватності сформованих страхових резервів та якості активів є ключовою передумовою підтримання фінансової стійкості галузі. Впровадження ризик-орієнтованого підходу до нагляду дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози, попереджати накопичення системних дисбалансів та зменшувати ризики фінансової неспроможності страховиків.

Одночасно стимулювання ризик-орієнтованого управління на рівні самих страхових компаній сприяє підвищенню ефективності їх функціонування в умовах високої невизначеності.

Інтеграція сучасних підходів до ризик-менеджменту у стратегічне планування, вдосконалення систем корпоративного управління та внутрішнього контролю формує інституційну основу для підвищення адаптивності страхового ринку.

У сукупності реалізація зазначених заходів створює передумови для забезпечення стабільного функціонування страхового сектору та виконання ним економічної й соціальної функцій навіть за умов тривалої кризової нестабільності.

3.3 Стратегізація розвитку страхування у воєнний та повоєнний період

Початок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну спричинив виникнення безпрецедентних викликів для національного страхового ринку. В умовах воєнних дій, руйнування економічних зв'язків та загальної макроекономічної нестабільності особливої ваги набуло питання ефективного

державного регулювання, яке стало визначальним чинником забезпечення безперервного функціонування страхового сектору та підтримання його стійкості.

У цих умовах органи державної влади та регуляторні інституції були змушені оперативно впроваджувати комплекс законодавчих і фінансових заходів, спрямованих на підтримку страховиків, забезпечення їх ліквідності та мінімізацію негативних наслідків воєнного конфлікту.

У межах антикризової політики було реалізовано низку законодавчих ініціатив, спрямованих на адаптацію страхового ринку до нових реалій. Зокрема, здійснено модернізацію нормативно-правової бази, яка надала страховим компаніям можливість більш гнучко трансформувати власні страхові продукти відповідно до актуальних ризиків, включаючи часткове врахування воєнних ризиків.

Таблиця 3.4

Напрями стратегічного розвитку страхування у воєнний та повоєнний період

Напрямок	Ключові заходи та інструменти	Роль у стабілізації та розвитку страхового ринку України
1	2	3
Державне регулювання страхового ринку	Оновлення законодавчої бази, зокрема набуття чинності Закону України «Про страхування» у 2024 році, спрощення вимог до формування резервів і фінансової звітності, адаптація страхових продуктів до воєнних ризиків	Забезпечення безперервного функціонування страхових компаній, підтримка їх ліквідності та підвищення гнучкості ринку в умовах воєнної економіки
Фінансова підтримка страховиків	Запровадження державних гарантій страхових виплат, компенсаційних програм для покриття зростаючих страхових випадків, часткове фінансування ризиків	Зменшення фінансового навантаження на страхові компанії, стабілізація платоспроможності та запобігання банкрутствам
Роль міжнародних фінансових інституцій	Підтримка МВФ через багатомільярдні транші у 2022–2025 роках, інвестиційні програми ЄБРР на рівні кількох мільярдів євро, фінансування Світового банку для макрофінансової стабільності та реформ	Підтримка валютної та бюджетної стабільності України, опосередковане зміцнення фінансової системи та підвищення стійкості страхового сектору

1	2	3
Розвиток ринкової інфраструктури та інтеграція до ЄС	Гармонізація страхового законодавства з нормами ЄС, розвиток співпраці з європейськими страховиками, впровадження сучасних стандартів ризик-менеджменту	Підвищення прозорості ринку, залучення іноземних інвестицій, модернізація страхових послуг і посилення довіри до страхових інституцій
Повоєнний розвиток та нові сегменти страхування	Зростання попиту на страхування нерухомості, життя, здоров'я та транспорту; розвиток кіберстрахування, страхування природних катастроф і відновлення бізнесу; цифровізація страхових сервісів	Формування нової структури страхового ринку, розширення його обсягів, посилення конкуренції та впровадження інноваційних технологій

Джерело: складено автором на основі [2;16;22]

Важливим етапом стало набрання чинності у 2024 році нового Закону України «Про страхування» [2], який заклав оновлені підходи до регулювання галузі. Паралельно було здійснено спрощення регуляторних вимог, що проявилось у зменшенні навантаження щодо формування страхових резервів і подання фінансової звітності, що, у свою чергу, сприяло підтриманню ліквідності страхових компаній.

Окремим напрямом державної політики стало посилення ролі національного страховика через розвиток державних страхових програм, орієнтованих на захист критичної інфраструктури та соціально значущих об'єктів.

У відповідь на кризові явища урядом було запроваджено додаткові механізми фінансової підтримки страхових компаній. Серед них ключове місце посідають державні гарантії страхових виплат, які передбачають часткове покриття зобов'язань страховиків за окремими категоріями ризиків, що дозволяє зменшити їх фінансове навантаження.

Також було розроблено компенсаційні програми, спрямовані на відшкодування частини витрат, пов'язаних зі зростанням кількості страхових випадків і одночасним зниженням доходів страхових компаній. У сукупності ці

заходи сприяють підтриманню фінансової стабільності страхового ринку та забезпечують його функціонування в умовах підвищеної ризиковості.

Важливу роль у підтриманні стабільності українського страхового сектору в умовах воєнної економіки відіграли міжнародні фінансові інституції, зокрема Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та Європейський банк реконструкції та розвитку. Їхня підтримка для України у 2022–2025 роках вимірюється десятками мільярдів доларів, при цьому значна частина програм була спрямована на забезпечення макрофінансової стабільності держави, що опосередковано вплинуло на платоспроможність фінансового сектору, включаючи страхові компанії.

Зокрема, МВФ у межах програм розширеного фінансування для України забезпечив багатомільярдні транші, які підтримували валютну стабільність і бюджетну ліквідність, що є критично важливим для функціонування страхового ринку в умовах високих ризиків та нестабільності.

Європейський банк реконструкції та розвитку відіграв активну роль у підтримці приватного сектору, включаючи фінансові установи, через кредитні лінії та інвестиційні програми, спрямовані на підвищення стійкості бізнесу.

Загальний обсяг інвестицій ЄБРР в Україну з 2022 року перевищив кілька мільярдів євро, частина з яких була спрямована на підтримку ліквідності банківського сектору, що опосередковано забезпечувало стабільність страхових компаній як інституційних учасників фінансового ринку. Окрім фінансової підтримки, ЄБРР реалізовував програми розвитку управлінських практик і ризик-менеджменту, що сприяло адаптації страхових компаній до нових умов функціонування в період підвищених воєнних ризиків [37].

Світовий банк у свою чергу зосередився на фінансуванні програм відновлення та зміцнення фінансової системи України, включаючи проекти, пов'язані з реформуванням регуляторного середовища та підвищенням стійкості фінансового сектору.

Значна частина його фінансування була спрямована на гарантування бюджетної стабільності, що дозволило державі виконувати соціальні та

компенсаційні зобов'язання, зменшуючи навантаження на страхову систему в частині покриття катастрофічних ризиків. Крім фінансових інструментів, міжнародні організації надали технічну допомогу у вигляді консультацій, аналітичної підтримки та імплементації європейських підходів до регулювання страхового ринку, що сприяло підвищенню прозорості, посиленню нагляду та поступовій гармонізації українського страхового законодавства з міжнародними стандартами.

Стратегічним напрямом довгострокового розвитку залишається інтеграція українського страхового ринку до європейського фінансового простору. Розширення співпраці з європейськими страховими компаніями та регуляторними органами відкриває можливості для залучення інвестицій, трансферу сучасних технологій, підвищення якості страхових послуг і зміцнення фінансової стійкості ринку.

Для успішної реалізації цього процесу необхідним є подальше гармонізування національного законодавства з нормами Європейського Союзу, удосконалення ринкової інфраструктури та підвищення рівня довіри до страхових інститутів.

Після завершення воєнних дій в Україні прогнозується суттєве зростання попиту на страхові продукти, що буде зумовлено необхідністю відновлення майна, бізнесу та соціально-економічної активності населення. Очікується, що набуття досвіду воєнних ризиків сприятиме підвищенню страхової культури населення та збільшенню попиту на страхування нерухомості, транспортних засобів, життя та здоров'я. Відновлення ринку створить додаткові можливості для входу нових гравців, посилення конкуренції та впровадження інноваційних рішень, зокрема у сфері цифрових страхових сервісів і дистанційного обслуговування клієнтів.

У післявоєнний період також очікується формування нових сегментів страхового ринку, зокрема страхування від природних катастроф, що може набути особливої актуальності внаслідок потенційних екологічних змін; страхування кіберризиків, яке стане відповіддю на зростання рівня цифровізації

та загроз у сфері кібербезпеки; а також страхування відновлення бізнесу, що забезпечуватиме захист підприємств у процесі відбудови та відновлення операційної діяльності після війни (Додаток Б).

Сформоване дерево цілей розвитку страхування у воєнний та повоєнний період відображає багаторівневу систему стратегічних пріоритетів, спрямованих на забезпечення стійкості та поступового відновлення страхового ринку України (рис. 3.1).

На рівні цілей першого порядку ключовим є забезпечення стабільного функціонування страхового сектору в умовах воєнної економіки, що реалізується через підтримку ліквідності страхових компаній, адаптацію страхових продуктів до воєнних ризиків та посилення їх фінансової стійкості за рахунок державних гарантій і міжнародної підтримки. Це дозволяє мінімізувати негативний вплив війни на страховий ринок і забезпечити безперервність надання страхових послуг населенню та бізнесу.

Рис. 3.1. Дерево цілей розвитку страхування у воєнний та повоєнний період

Джерело: складено автором

На рівні цілей другого та третього порядку визначено стратегічний вектор інтеграції страхового ринку України до європейського фінансового простору та його подальшого розвитку у повоєнний період. Реалізація цього напрямку передбачає гармонізацію законодавства з нормами ЄС, підвищення прозорості через цифровізацію звітності, розвиток міжнародного партнерства та залучення інвестицій. Важливою передумовою сталого економічного розвитку є ефективне функціонування страхового ринку, який забезпечує не лише страховий захист населення та суб'єктів господарювання, а й сприяє мобілізації інвестиційних ресурсів та підтриманню фінансової стабільності. Страхування впливає на різні сектори економіки через механізми перерозподілу ризиків, компенсації збитків, формування страхових резервів та здійснення інвестиційної діяльності. Взаємозв'язок страхування з ключовими секторами економіки країни представлено на рис. 3.2.

Рис. 3.2 Роль страхування в забезпеченні інвестиційних ресурсів економіки країни

Джерело: складено автором

Страхування відіграє важливу роль у формуванні та забезпеченні інвестиційних ресурсів економіки країни. Акумулюючи страхові премії та формуючи страхові резерви, страхові компанії створюють значний обсяг тимчасово вільних фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на інвестиційні цілі. Це дає змогу страховому ринку виступати важливим джерелом довгострокового капіталу для розвитку економіки та підтримки фінансової стабільності.

Формування інвестиційних ресурсів страхового ринку відбувається за участю різних секторів економіки. Домогосподарства забезпечують надходження коштів через придбання страхових послуг, корпоративний сектор виступає активним споживачем страхового захисту та джерелом страхових внесків, а сектор публічних фінансів створює необхідні умови для функціонування страхового ринку шляхом нормативно-правового регулювання. У результаті акумульовані ресурси концентруються у страхових компаніях та формують інвестиційний потенціал галузі.

Водночас важливим є взаємозв'язок страхового та фінансового ринків, через які здійснюється ефективне розміщення страхових резервів та інших активів страховиків. Інвестування коштів у фінансові інструменти сприяє залученню додаткового капіталу в економіку, підтримує розвиток підприємництва, фінансової інфраструктури та реалізацію інвестиційних проєктів. Таким чином, страхування виконує не лише захисну, а й інвестиційну функцію, забезпечуючи мобілізацію фінансових ресурсів та сприяючи економічному зростанню країни.

Таким чином, страхування виступає важливим механізмом акумулювання та перерозподілу інвестиційних ресурсів в економіці. Подальший розвиток страхового ринку, підвищення довіри до страховиків та вдосконалення механізмів інвестування страхових резервів сприятимуть зміцненню фінансової стійкості держави та розширенню можливостей фінансування післявоєнного відновлення України.

У післявоєнний період особливого значення набуває розширення сегментів страхування, зростання попиту на страхові послуги, поява нових видів

страхування, зокрема кіберризиків і природних катастроф, а також цифровізація страхових процесів, що в сукупності формує основу для довгострокової модернізації та підвищення конкурентоспроможності страхового ринку України.

Реалізація окреслених стратегічних напрямів розвитку страхування потребує узгоджених дій державних органів, регуляторів, міжнародних фінансових інституцій та учасників страхового ринку. У сучасних умовах особливого значення набувають заходи, спрямовані на зміцнення фінансової стійкості страховиків, удосконалення нормативно-правової бази та створення передумов для адаптації страхового сектору до воєнних і післявоєнних викликів.

Суттєвим чинником забезпечення стабільності страхового ринку є співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями. Надання фінансових ресурсів, технічної допомоги та експертної підтримки сприяє збереженню ліквідності фінансового сектору, впровадженню сучасних підходів до регулювання та прискоренню інтеграції вітчизняного страхового ринку до європейського економічного простору.

Таким чином, стратегія розвитку страхування у воєнний та повоєнний період має ґрунтуватися на поєднанні ефективного державного регулювання, міжнародної підтримки, цифрової трансформації та розширення спектра страхових послуг. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню фінансової стійкості страхових компаній, зміцненню інвестиційного потенціалу страхового ринку та його активнішій участі у відновленні й довгостроковому розвитку економіки України.

ВИСНОВКИ

Страхування є важливим елементом фінансово-економічної системи держави, що забезпечує ефективне управління ризиками та виступає механізмом компенсації можливих збитків у разі настання непередбачуваних подій. Воно сприяє стабілізації економічних процесів на рівні підприємств, домогосподарств і національної економіки загалом, виконуючи не лише відновлювальну, а й превентивну та інвестиційну функції. Завдяки акумулюванню страхових внесків у спеціалізовані фонди формується значний фінансовий ресурс, який може бути використаний для підтримки відтворювальних процесів і підвищення стійкості економіки.

Страхування є багатофункціональним інструментом впливу на фінансово-економічний розвиток країни, оскільки через поєднання ризикової, превентивної, відновлювальної, ощадної, соціальної та інвестиційної функцій забезпечує комплексну стабілізацію економічної системи. Його роль полягає не лише у компенсації збитків, а й у запобіганні ризикам, акумулюванні фінансових ресурсів та їх трансформації в інвестиційний потенціал, що сприяє розвитку виробництва та зміцненню фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Завдяки механізму перерозподілу коштів страхування забезпечує безперервність економічних процесів і зменшує навантаження на державні фінанси, що особливо важливо в умовах зростання ризиків різного походження. Ефективність реалізації його функцій значною мірою залежить від рівня державного регулювання, розвитку фінансових ринків та інвестиційної активності страхових компаній, що визначає необхідність подальшого вдосконалення страхового сектору як важливого елементу національної економіки.

Основні класи страхування відіграють ключову роль у формуванні інвестиційних ресурсів економіки, оскільки акумулюють значні обсяги тимчасово вільних коштів, що виникають у процесі страхової діяльності, та перетворюють їх на важливе джерело довгострокового фінансування. Завдяки особливостям формування страхових премій і резервів страховики виступають

потужними інституційними інвесторами, здатними спрямовувати ресурси у державні цінні папери, банківські інструменти та інші фінансові активи, забезпечуючи таким чином стабільність фінансової системи та підтримку економічного зростання. Водночас ефективність використання цих основних класів страхування як інвестиційного ресурсу значною мірою залежить від рівня капіталізації страхових компаній, якості управління ризиками та дотримання регуляторних вимог, що визначають їх платоспроможність і фінансову стійкість.

У 2021–2025 роках страховий ринок України демонструє загалом позитивну, але нерівномірну динаміку розвитку, що підтверджується зростанням ключових показників після кризового спаду 2022 року. Загальний обсяг валових страхових премій збільшився з 49,70 млрд грн у 2021 році до 72,28 млрд грн у 2025 році, що становить приріст 22,58 млрд грн або 45,4%, тоді як страхові виплати зросли з 17,96 млрд грн до 26,74 млрд грн, тобто на 8,78 млрд грн або 48,9%, що свідчить про активізацію страхового захисту та підвищення рівня виконання зобов'язань страховиками.

Структура ринку характеризується посиленням домінування сегмента non-life, частка якого зросла з 88,2% до 91,7% у преміях і з 95,4% до 93,1% у виплатах, тоді як частка страхування життя знизилася до 8,3% у преміях попри зростання виплат до 1,85 млрд грн, що вказує на переорієнтацію попиту на короткострокові страхові продукти. Показники ефективності також демонструють змішану динаміку, оскільки рівень страхового проникнення зменшився з 0,91% до 0,84%, тоді як щільність страхування зросла з 1134 грн до 2065 грн на особу або на 82,1%, а коефіцієнт збитковості залишився стабільним на рівні близько 0,37, що загалом свідчить про поступову адаптацію ринку, зростання його фінансової місткості та збереження відносної стійкості в умовах економічної нестабільності.

Частки основних класів страхування за 2022–2025 рр. трансформуються під впливом зростання ризиків, зокрема частка КАСКО зросла з 19% до 23%, а ОСЦПВ – з 16% до 31%, тоді як страхування життя скоротилося з 13% до 6%. Паралельно спостерігається суттєве зростання премій провідних страховиків, зокрема АТ «СГ «ТАС» збільшило обсяги на 221,37%, ПРАТ «СК «АРСЕНАЛ

СТРАХУВАННЯ» – на 203,56%, а ПАТ «НАСК «ОРАНТА» – на 214,90%, що підтверджує посилення конкуренції та концентрацію ринку навколо найбільш динамічних компаній.

Поглиблений аналіз розвитку страхового ринку України за 2021–2025 роки засвідчив, що попри макроекономічні та воєнні шоки, галузь продемонструвала високий рівень адаптивності. Зростання загального обсягу валових премій на 45,4% та страхових виплат на 48,9% вказує на поступове відновлення попиту та підвищення відповідальності страховиків перед клієнтами. Проте структурні зрушення вказують на наявність значних дисбалансів: ринок фактично переорієнтувався на покриття базових короткострокових ризиків (сегмент non-life сягнув 91,7% у преміях), тоді як частка страхування життя впала до 8,3%, що чітко відображає зниження інтересу та фінансової спроможності населення до участі в довгострокових накопичувальних програмах через глобальну економічну невизначеність. Крім того, динаміка премій ТОП-10 ризикових страховиків (зростання окремих компаній більш ніж на 200%) виявила стійку тенденцію до укрупнення ринку та його жорсткої концентрації навколо найбільш фінансово стійких компаній, що змушує дрібних гравців залишати ринок.

Інвестиційний потенціал страхового сектору залишається обмеженим, оскільки активи страховиків становлять лише 0,9% ВВП і близько 3% активів банків. Щодо структури прийнятних активів на покриття резервів, то у 2023–2024 роках найбільшу частку традиційно формували державні цінні папери (зростання з 32% до 34%) та банківські депозити (зростання з 28% до 33%). Також помітно збільшилася питома вага залишків коштів у МТСБУ – з 9% до 13%. Натомість частка вимог до перестраховиків скоротилася з 9% до 6%, а нерухомого майна – з 5% до 4%, що свідчить про переорієнтацію страховиків на більш мобільні та ліквідні фінансові інструменти.

Водночас загальний обсяг цінних паперів в активах страхових компаній зріс на 19,3% – з 23 098 379 тис. грн у 2024 році до 27 562 418 тис. грн у 2025 році. При цьому переважна частка інвестицій продовжує припадати саме на державні цінні папери, обсяг яких у 2025 році досяг 26 112 282 тис. грн.

Оцінка інвестиційного потенціалу страхового сектору довела, що його трансформаційна роль для економіки реалізується далеко не повною мірою. Рівень загальної капіталізації ринку є низьким (активи становлять лише близько 0,9% ВВП), а інвестиційна політика українських страхових компаній залишається вимушено консервативною. Враховуючи, що лівова частка вкладень концентрується в державних боргових інструментах (обсяг яких сягнув 26,1 млрд грн у 2025 році) та банківських депозитах, страховики наразі виконують функцію донора державного бюджету та банківської системи, проте майже не спрямовують ресурси в реальний сектор економіки.

Страховий ринок України в умовах війни зазнав системного скорочення через падіння платоспроможності населення і бізнесу, втрату клієнтської бази та зростання кількості страхових випадків. Значне підвищення ризиків у майновому, транспортному та особистому страхуванні разом із обмеженим доступом до територій і ускладненням перестрахування зумовили перегляд тарифів, умов договорів і фактичну трансформацію моделі функціонування страхового ринку.

Страховий ринок адаптувався до воєнних умов через обмежене покриття ризиків і зміну структури продуктів, де близько 5% компаній зберегли відносну стабільність, а приблизно 27% лише частково відновили діяльність. Обов'язкові види страхування продовжують функціонувати повноцінно, тоді як добровільні значно обмежені через виключення воєнних ризиків.

У післявоєнний період очікується зростання попиту на страхові послуги, поява нових сегментів страхування та активізація інвестицій, що створює передумови для відновлення ринку і підвищення його стійкості.

Для вирішення виявлених проблем розвитку страхового ринку України доцільно вдосконалювати нормативно-правове регулювання страхової діяльності, підвищувати рівень капіталізації страховиків, розширювати спектр страхових послуг та впроваджувати сучасні цифрові технології. Реалізація зазначених заходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості страхового сектору та підвищенню його ролі в економічному розвитку країни.

Поряд із реалізацією запропонованих заходів важливого значення набуває посилення інвестиційної ролі страхування в економіці країни. Встановлено, що страхові компанії, акумулюючи страхові премії та формуючи страхові резерви, створюють значний обсяг фінансових ресурсів, які можуть використовуватися для інвестування в різні сектори економіки. Завдяки цьому страховий ринок виступає не лише механізмом страхового захисту, а й важливим джерелом довгострокового капіталу, що сприяє фінансовій стабільності та економічному розвитку держави.

Дослідження також підтвердило наявність тісного взаємозв'язку між страховим та фінансовим ринками, через який здійснюється трансформація акумульованих страхових ресурсів в інвестиції. Ефективне розміщення страхових резервів у фінансові інструменти забезпечує додаткові можливості для фінансування економічного зростання, розвитку підприємництва та реалізації стратегічно важливих проєктів. У зв'язку з цим підвищення інвестиційного потенціалу страхового ринку є важливою передумовою післявоєнного відновлення та довгострокового розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 27.04.2026)
2. Про страхування. Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. Документ 1909-IX, чинний, поточна редакція від 01.01.2025, підстава - 3720-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 02.05.2026)
3. Про затвердження Положення про встановлення вимог щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика: Постанова правління НБУ від 29.12.2023 №201. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0201500-23#Text> (дата звернення: 02.05.2026)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки розвитку малого та середнього підприємництва: Закон України від 15.12.2020 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2315> (дата звернення: 02.05.2026)
5. Бортник Н. П., Єсімов С. С. Банківська діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Наше право*. 2019. № 1. С. 175–185.
6. Бортник Н. П., Єсімов С. С. Адміністративно-правові відносини при здійсненні державного фінансового адміністрування Національним банком України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2015. № 827. С. 3–9.
7. Бондаренко В. А., Пустова Н. О. Функції страхування як об'єкт фінансово-правового регулювання. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 3 (13). С. 163-168.
8. Бронезахист–страхування від нещасних випадків та наслідків війни. URL: <https://arx.com.ua/blog/services/ronezakhyst-strakhuvannia-vid-neshchasnykh-vypadkiv-ta-naslidkiv-viiny>. (дата звернення: 08.05.2026)
9. Буга Г. С. Страховий ринок як сфера діяльності небанківських фінансових установ. *Нове українське право*. 2021. Вип. 6. С. 22-28.

10. Виговська В. В. Теоретичні аспекти визначення сутності страхового ринку. *Науковий вісник Полісся*. 2016. Вип. 4(4). С. 124-131. DOI:10.25140/10.25140/2410-957620154(4)124-131.
11. Вовчак О. О. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Світ фінансів*. 2007. № 1 (10). С. 107-115.
12. Воєнні ризики. URL:<https://www.pzu.com.ua/individual/avto/auto-kasko/military-risks.html>. (дата звернення: 25.05.2026)
13. Гаврилко Т.О., Мельничук О.П. Особливості здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2023. №72. С. 148-152. URL: http://marketinfr.od.ua/journals/2023/72_2023/28.pdf
14. Гаманкова О. О., Хлівний В. К. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі. *Фінанси України*. 2012. № 5. С. 58-67.
15. Державна програма страхування воєнних ризиків для бізнесу стартує в Україні з жовтня. URL: <https://forinsurer.com/news/25/09/10/45136> (дата звернення 08.05.2026)
16. Житар, М. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. №61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-24>
17. «ІНГО» відшкодуватиме українському бізнесу збитки від наслідків воєнних дій. URL: <https://ingo.ua/news/ingo-vidshkodovuvatime-ukrayinskomu-biznesu-zbitki-vid-naslidkiv-voyennih-dij>. (дата звернення: 08.05.2026)
18. Климук, Н. Я., & Кравець, Н. О. (2024). ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*, (3), 89–92. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2024.3.14954>
19. Коваленко Ю. М., Літвін Я. А. Фінансово-інвестиційний потенціал страхових компаній в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*, №1, 2019. С. 109-124.

20. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Проць І. М., Лозинський Ю. Р. Правове регулювання фінансового контролю в Україні: навч. посіб. Львів: *Львівський державний університет внутрішніх справ*, 2018. 267 с.
21. Козьменко О.В. Страховий ринок України: стратегія функціонування в контексті сталого розвитку: дис. ... док. екон. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Суми: *Українська академія банківської справи НБУ*, 2009. 505 с.
22. Кузьмін О. Є., Горбаль Н. І. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах євроінтеграції. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 94–104.
23. Лащик І., Кондрат І., Віблій П., Білець В. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2020. Вип. 5 (66). С. 105-112.
24. Ледвій О. І. Адміністративно-правове регулювання страхування як виду підприємницької діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2019. Вип. 21. С. 154–160.
25. Могильська В. Інвестиційний потенціал страхових компаній. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»*, 05 листопада 2021 року. Т. : ФОП Паляниця В.А., 2021. С. 145–147.
26. Національний банк України. Офіційний сайт. URL : <https://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2026)
27. Наглядова статистика. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 05.05.2026)
28. Надійне КАСКО. Страхування транспорту для вас та вашого бізнесу з покриттям воєнних ризиків. URL:<https://oranta.ua/products/nadiiine-kasko/>
29. Нечипорук Л. В. Теоретичні аспекти страхового захисту бізнесу. *Economic Development: Global Trends and National Peculiarities. Collective monogr. Poland*, 2020. С. 530–546. doi:10.30525/978-9934-588-61-7-36.

30. Основні тенденції страхового ринку у 2025 році. URL: <https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rynku-u-2025-rotsi/>
31. Панченко О., Акінчиць О. Загрози та виклики цифровізації ринку страхових послуг в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. Вип. 1(41). С. 386-395. DOI:10.25140/2411-5215-2025-1(41)-386-395.
32. Панченко О., Холявко Н., Колоток М. Страхова грамотність населення як ключова умова розвитку страхового ринку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 4. С. 194-202.
33. Попова Л. В. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. Вип. 5. DOI:10.54929/2786-5738-2022-5-08-02.
34. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/57.pdf
35. СИДОРЧУК, І. (2025). СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 342(3(1)), 135- 139. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(1\)-19](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(1)-19)
36. Стражева В. В. Страховий процес: поняття, елементи та необхідність впровадження. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1 (22). С. 202–210.
37. Страхування воєнних ризиків – досвід України та інших країн. – URL: <https://eba.com.ua/strahuvannya-voyennyh-ryzykiv-dosvid-ukrayiny-ta-inshyh-krayin/> (дата звернення: 08.05.2026)
38. Страхування майна від воєнних ризиків. URL: <https://ingo.ua/services/riziki-kommercijnogo-ta-promislovogo-majna/strakhuvannia-maina-vid-voiennykh-ryzykiv>. (дата звернення: 08.05.2026)
39. Федорович І. М. Теоретичні та практичні засади реалізації медичного страхування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 23 (2). С. 76–80.

40. Шаповал Л.П., Капленко Т.С., Рудик В.К. Управління інвестиційним потенціалом страхової компанії. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Економічні науки*. Випуск 33. 2020. С.115-122.
41. Шевчук О. Сутність страхування як інституту фінансового права. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С. 159–163.
42. Юдіна С.В., Гуржий Т.О., Жюдін Ф.М. Страхові фонди як джерела інвестування економіки України. *Приазовський економічний вісник. Класичний приватний університет*. Випуск 4(36) 2023.С.92-97
43. Allianz. Global Insurance Reports: звіти 2020–2025. URL : <https://www.allianz.com/en.html> (дата звернення: 05.05.2026)
44. Dalkilic N., Kirkbesoglu E. The Role of Financial Literacy on the Development of Insurance Awareness. *International Journal of Economics and Finance*. 2015. Vol. 7, No. 8. Pp. 272-279. doi:10.5539/ijef.v7n8p272.
45. Karuppiyah P., Iliyas M. Transforming the Insurance Industry: Embracing Digitalization in the Era of Industry 4.0. *Journal of the K. R. Cama Oriental Institute*. 2024. Pp. 89-96.
46. McKinsey & Company. Global Insurance Report 2025: striving for growth. URL : <https://www.mckinsey.com> (дата звернення: 05.05.2026)
47. Sosnovska, O., &Horach, I. (2021). Особливості управління інвестиційною діяльністю страхових компаній в Україні. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 1(7), 103-114. <https://doi.org/10.32750/2021-0109>
48. Swiss Re Institute. Sigma 3/2024: World Insurance – strengthening global resilience with a new lease of life. URL : <https://www.swissre.com> (дата звернення 05.05.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Ключові виклики функціонування страхового ринку України в умовах
повномасштабної війни та їх вплив

Виклик	Сутність прояву	Основні наслідки для страхового ринку	Вплив на діяльність страхових компаній
1	2	3	4
Руйнування інфраструктури та економічна нестабільність	Масштабні пошкодження житлових об'єктів, підприємств, транспорту; падіння ВВП, інфляція, скорочення ділової активності	Зростання кількості страхових випадків; збільшення обсягів страхових виплат; зниження загальної економічної активності	Погіршення фінансових результатів; збільшення збитковості; необхідність перегляду тарифної політики
Втрата платоспроможності населення та бізнесу	Зменшення доходів населення; закриття або скорочення діяльності підприємств	Скорочення попиту на страхові послуги; зменшення кількості укладених договорів; розірвання чинних полісів	Зниження обсягів страхових премій; скорочення клієнтської бази; падіння доходів
Підвищені ризики страхування	Зростання ймовірності настання страхових випадків у сегментах майна, транспорту та життя	Різке збільшення страхових виплат; підвищення рівня збитковості портфеля	Погіршення фінансової стійкості; необхідність посилення ризик-менеджменту; перегляд страхових продуктів
Обмежений доступ до окремих регіонів	Тимчасова окупація територій; активні бойові дії; неможливість фізичної присутності страховиків	Ускладнення врегулювання страхових випадків; втрата частини ринку	Зниження обсягів діяльності; порушення операційних процесів; зростання невизначеності
Проблеми з міжнародним перестрахованням	Підвищення вартості перестраховання; відмова міжнародних партнерів від співпраці	Обмеження можливостей розподілу ризиків; зростання фінансового навантаження	Ослаблення фінансової стійкості; підвищення власних ризиків; необхідність пошуку альтернативних рішень

Джерело: складено автором на основі [16;18]

Державне та міжнародне регулювання й підтримка страхового ринку України в
умовах воєнного стану

Напрямок регулювання / підтримки	Зміст заходів	Інструменти реалізації	Очікуваний ефект для страхового ринку
1	2	3	4
Законодавчі ініціативи у сфері страхування	Адаптація нормативно-правової бази до умов воєнного стану та підвищених ризиків	Прийняття нового Закону України «Про страхування» (2024 р.); оновлення регуляторних актів щодо страхових продуктів	Підвищення гнучкості страхових компаній, можливість впровадження нових продуктів, зокрема з урахуванням воєнних ризиків
Спрощення регуляторних вимог	Зменшення адміністративного та фінансового навантаження на страховиків	Пом'якшення вимог до формування страхових резервів; спрощення фінансової звітності	Підтримка ліквідності страховиків та забезпечення безперервності їх діяльності
Розвиток державних страхових програм	Посилення ролі держави у страхуванні критичної інфраструктури та соціальних об'єктів	Запровадження державних страхових механізмів і гарантійних програм	Підвищення рівня захищеності стратегічних об'єктів та стабільності страхового ринку
Державні гарантії страхових виплат	Часткове покриття страхових зобов'язань державою	Програми державних гарантій для окремих категорій ризиків	Зниження фінансового навантаження на страхові компанії та стабілізація виплат
Компенсаційні механізми	Відшкодування частини витрат страховиків, пов'язаних зі зростанням збитковості	Компенсаційні державні програми для підтримки страхових виплат	Збереження фінансової стійкості страхових компаній в умовах зростання кількості страхових випадків
Міжнародна фінансова підтримка	Залучення зовнішніх фінансових ресурсів для стабілізації ринку	Кредити та гранти Світового банку, МВФ, ЄБРР; технічна допомога	Підтримка ліквідності страхового сектору та фінансування реформ
Технічна та інституційна допомога	Удосконалення регуляторної політики та управлінських практик	Консультаційні програми міжнародних організацій	Підвищення ефективності регулювання та наближення до міжнародних стандартів

1	2	3	4
Євроінтеграційні процеси	Інтеграція страхового ринку України до європейського фінансового простору	Гармонізація законодавства з нормами ЄС; співпраця з європейськими страховиками	Доступ до інвестицій, технологій та підвищення довіри до ринку
Перспективи післявоєнного розвитку ринку	Очікуване розширення попиту на страхові послуги після завершення бойових дій	Розвиток нових продуктів і цифрових платформ страхування	Зростання ринку та посилення конкуренції
Нові напрями страхування	Формування нових сегментів страхового ринку	Страхування природних катастроф, кіберризиків, відновлення бізнесу	Диверсифікація страхових продуктів та адаптація до нових економічних ризиків

Джерело: складено автором на основі [2;3;16;22]

Найбільш поширені покриття основних видів страхування в Україні в умовах
воєнної реальності

Вид страхування	Страхове покриття (у межах договору)	Виключення зі страхового покриття	Характеристика функціонування в умовах війни
1	2	3	4
ОСЦПВ (автоцивільна відповідальність)	Відшкодування шкоди, завданої третім особам унаслідок дорожньо-транспортних пригод	Збитки, спричинені бойовими діями, вибухами, ракетними обстрілами та іншими військовими ризиками	Зберігає обов'язковий статус і продовжує діяти безперервно навіть в умовах воєнного стану
КАСКО (страхування транспортних засобів)	Захист від ДТП, стихійних явищ, викрадення та інших ризиків відповідно до умов договору	Руйнування або пошкодження транспорту внаслідок війни, окупації чи ракетних ударів	Окремі страховики запроваджують розширені опції, однак повне покриття воєнних ризиків залишається обмеженим
Медичне страхування	Оплата медичних послуг, лікування захворювань та травм у межах програмного пакета	Поранення та ушкодження, отримані внаслідок бойових дій або військових операцій	Переважно доступне для цивільного населення; для військовослужбовців функціонують державні механізми забезпечення
Страхування життя	Фінансові виплати у разі смерті або втрати працездатності з природних причин чи нещасних випадків	Страхові випадки, пов'язані з війною, військовою службою та бойовими діями	Зберігається чинність договорів, однак воєнні ризики здебільшого виключені; формуються спеціалізовані продукти
Майнове страхування (житло, бізнес)	Захист від пожеж, затоплень, стихійних лих, крадіжок та інших стандартних ризиків	Руйнування через обстріли, вибухи, окупацію та інші наслідки війни	Військові ризики не покриваються; компенсація частково можлива через державні програми відновлення
Туристичне страхування	Медичні витрати за кордоном, втрата багажу, затримки рейсів та інші стандартні ризики	Події, пов'язані з війною, терористичними актами та зонами бойових дій	Функціонує для цивільних поїздок; країни або регіони конфлікту виключаються з покриття
Страхування бізнесу	Захист майна підприємств, обладнання, відповідальності перед третіми особами	Втрати через бойові дії, окупацію, примусове зупинення діяльності	Доступне у стандартному форматі; воєнні ризики не включаються, можливе страхування перерв у діяльності

Джерело: складено автором на основі [8;12;17;28]

АНОТАЦІЯ

Флюндра А.Д. Страхування та його роль в фінансово-економічному розвитку країни. Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2026. 67 с.

У кваліфікаційній роботі розглянуто економічну суть поняття страхування в системі фінансово-економічного розвитку країни, теоретичні аспекти його функціонування. У другому розділі досліджено динаміку основних показників розвитку страхового ринку України, розвиток ключових класів страхування в Україні та інвестиційний потенціал страхування. У третьому розділі розкрито проблеми розвитку страхування в умовах війни, окреслено шляхи вирішення проблем та ключові напрямки розвитку страхування в Україні та розглянуто стратегізацію розвитку страхування у воєнний та повоєнний період.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, фінансово-економічний розвиток, страхові компанії, класи страхування, інвестиційний потенціал.

ABSTRACT

Fliundra A.D. Insurance and its role in the financial and economic development of the country. Manuscript. Qualification work for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 - Finance, banking, insurance and stock market. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2026. 67 p.

The qualification work examines the economic essence of the concept of insurance in the system of financial and economic development of the country, and the theoretical aspects of its functioning. In the second section, the dynamics of the main indicators of the development of the insurance market of Ukraine, the development of key classes of insurance in Ukraine, and the investment potential of insurance. The third section reveals the problems of insurance development in war conditions, outlines ways to solve problems and key directions of insurance development in Ukraine, and considers the strategization of insurance development in the war and post-war periods.

Key words: insurance, insurance market, financial and economic development, insurance companies, classes of insurance, investment potential.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А.Д. Флюндра